

BAŞYAZI

Aman, fırsatları yitirmeyelim

Hıfzı Topuz

Uluslararası haber dolaşımı konusu UNESCO'nun 1992-93 Programında ele alınan önemli konulardan biridir. Biz de bu programa uyarak Türkçe konuşan Asya ülkelerinin ile Türkiye arasında haber ve program dolaşımını ele aldık, UNESCO'nun desteklediği bir program tasarımlarını oluşturduk ve konularda işbirliğine yönelidik:

-Haber ajansları arasında bir Pool'un kurulması: UNESCO bu çeşit şebekelerin kurulmasında uzmanlaşmış bir kurumdur. Bizim kendi bölgemizde bu konuya yönelmemizden doğal birşey olamaz. Asya ülkeleri 70 yıl habercilik bakımından Moskova'ya bağlı kaldıktan sonra Sovyetler Biliğinin dağılması ile bölgede tam bir boşluk olmuş ve ülkeler arası doğrudan bağlar kurulamamıştır. Türkiye bu bağı sağlayacak durumdadır. Ne var ki, böyle bir işbirliğinin gerçekleşmesinde en önemli görev Basın-Yayın ile ilgili Devlet Bakanlığına ve Anadolu Ajansı Genel Müdürlüğü'ne düşer. UNESCO bu alanlarda onlara yol gösterici bir danışman durumundadır. Eğer onlar, bu projeyi benimsemezlerse bölgesel bir işbirliği kurulamaz. A.P., AFP ya da Tass'ın yerini alan RITA ajansı bölgeyi tekelleri altına alabilirler.

-İkinci konu televizyonda işbirliğinin gelişmesidir. Bizim Asya ülkelerine yönelik yayın yapmamız yetmez; ortak program üretimine yönelmemiz gerekir. Asya ülkeleri bu programlarda kendi görüntülerini ve sorunlarını buldukları ölçüde yayınları benimseyeceklerdir. Bunu biz yapmazsak başkaları yapar.

-Üçüncü konu radyoculuktur. Bu sayıda Fransızların Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği ülkelerinde nasıl yeni radyo istasyonları kurduklarını belirtmeye çalıştık. Bizim bu konuda daha hiçbir girişimimiz yok.

Acele etmezsek bütün bu fırsatları kaçırmış olacağız. Eylül ya da Ekim'de Ankara'da düzenlenecek bölgesel iletişim toplantısı bu bakımdan çok çok önemlidir.

Asya'da Türkçe konuşan ülkeler arasında İletişim Konferansı

Bu ülkeler arasında bir haber ajansları pool'unun kurulması için UNESCO bir proje oluşturuyor

Asya'da Türkçe konuşan ülkeler arasında iletişim alanında yakın bir işbirliğinin kurulması amacıyla UNESCO geçen yılın son aylarından beri bir proje oluşturmaktadır. Bu projenin ilk evresi Orta Asya ülkeleri, Azerbaycan ve Türkiye arasında bölgesel bir haber ajansları pool'ünün (şebekesinin) kurulması olacaktır.

Bu ülkeler arasında bölgesel bir iletişim projesi ilk kez 1991 Kasım'ında Paris'te toplanan UNESCO Genel Konferansı sırasında ele alınmış, Yugoslavya ve Rusya tarafından da desteklenmişti. UNESCO Milli Komisyonu bu projenin oluşturulması amacıyla biri 17 Ocak'ta Ankara Vakıflar Bankası salonunda, öteki de 12 Şubat'ta Dış İşleri Bakanlığı'nda iki toplantı düzenledi. Bu toplantılarda işbirliği konularının incelenmesi için 1992 sonbaharında Ankara'da bir konferans toplanması, bu konferansa Asya'da Türkçe konuşan bağımsız cumhuriyetlerin çağırılması, katılanların TV, radyo, haber ajanslarından seçilmeleri, çalışma dilinin Türkçe olması, ülke profillerinin hazırlanması, parasal kaynakların da Tamtma Fonu, UNESCO Merkezi, Basın-Yayın ve Enformasyonla ilgili Devlet Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı Ankara Belediyesi ve üniversitelerden sağlanması önerilmişti.

Bu önerilerin ışığında Başkan Sayın Süleyman Demirel'in 27 Nisan-3 Mayıs 1992'de Orta Asya ve Azerbaycan'a yaptığı geziye katılarak işbirliği olanaklarını yerinde inceledik.

Türkçe konuşan Asya Cumhuriyetlerinde bugün haber ajanslarının durumu şöyle görünmektedir:

Azerbaycan'da
-Azerinform: Bu ajansın 40 kişilik bir kadrosu var. Bunların 27'si merkezde, 13'ü de bölgelerde çalışıyor. Ayrıca kadroda 6-7 çevirmen yer alıyor. Kadro dışında dayazı ücreti ile çalışan 20-25 kişilik bir yazar topluluğu var

Gazetecilerin %95'i Gazetecilik Fakültesi çıkışlı. Geri kalan %5 de çeşitli fakültelerde okumuşlar.

Ajans günde yaklaşık 100 bin sözcük üretiyor. Belli başlı bütün gazeteler Azeriform'a abone.

Azeriform Azerbaycan haberlerini Rusça olarak Moskova'ya iletiyor, bütün dış haberleri ve bölge haberlerini de

ITARTAS (Information Telegrafı Agency Rossia) ajansından alıyor. (ITARTAS Ajansına RITA da deniyor) Asya Cumhuriyetleri ajansları arasında doğrudan hiçbir iletişim yok.

-Turan Ajansı: Halk Cephesinin organ olan bu ajans 3-4 muhabirle çalışıyor. Haberlerini doğrudan Moskova'ya iletiyorlar.

-Assa Irade Ajansı: Bu ajansı Komünist Partisinin eski ideoloji sekreteri Irade adında bir kadın kurmuş. 10-15 muhabirle çalışıyorlar. Haberlerini Moskova'daki yabancı ajanslara duyuruyorlar.

-Kafkas Ajansı: Pek etkisi olmayan bir ajans sayılıyor.

Kazakistan'da:

-Kazakinform: Bu ajans bölgenin en güçlü ajanslarından biri sayılıyor. Merkezde 34, bölgelerde 13 muhabiri var. Burada da kadronun % 90'dan fazlası Gazetecilik Fakülteleri'nden diplomalı.

Kazakinform da, Azarinform gibi Kazakistan haberlerini Moskova'ya iletiyor, dış haberlerle öteki cumhuriyetlerin haberlerini de Moskova'dan alıyor.

Ajans yöneticileri Moskova aracılığı ile dağıtılan haberlerin yakın zamanlara kadar çok değiştirildiğini, kısaltıldığını, yeniden yazıldığını ve bazı habelerin de hiç duyurulmadığını, ama üç aydan beri durumun iyileştiğini anlatıyorlar.

-Kaz Relew: Bu bir özel ajans. Haberlerini İngilizce ve Rusca olarak Moskova'ya gönderiyor. Başarılı bir ajans olduğu söylenmiyor.

Türkmenistan'da:

-Türkmeninform: Merkezde 12, bölgelerde 3 muhabiri var. Güçsüz bir ajans sayılıyor.

Kırgızistan'da:

-Kırtag: Merkezde 21, bölgelerde 6 muhabir çalıştırıyor. Kırtag da zayıf bir ajans sayılıyor.

Devamı 14. sayfada

Basında Bunalım

Başbakan yardımcısı, beş bakan, TBMM Başkanı, Üniversite öğretim üyeleri ve gazeteciler basının sorunlarını tartıştılar

Türk basınının düştüğü bunalımı tartışmak amacıyla Çağdaş gazeteciler Demeği 19-20 Haziran'da Ankara'da bir Basın Kurultayı düzenledi. Başbakan yardımcısı ve Devlet Bakanı Erdal İnönü, İç İşleri Bakanı İsmet Sezgin, Adalet Bakanı Seyfi Oktay, Devlet Bakanı Akın Gönen, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mehmet Moğoltay, Devlet Bakanı Türkân Akyol ve Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk'un katıldığı toplantıyı 200'e yakın gazeteci, Basın Yayın Yüksek Okulları öğretim üyeleri, çeşitli örgüt temsilcileri ve öğrenciler izledi. Panel'e Emin Çölaşan, Şükran Ketenci, Haluk Şahin, Zeynep Alemdar, Osman Arolat, Abdurrahman Dilipek ve Hıfzı Topuz katıldı. Aziz Nesin, Doğu Perinçek, Mahmut Tali Öngören, Prof. Aysel Aziz, Prof. Nevzat Toroslu, Nuri Saruışık, İffet Aslan, Rifat Aras ve Mustafa Ekmekçi çeşitli konularda konuşmalar yaptılar.

Kurultayda dört çalışma komisyonu oluşturuldu: Basın ve Toplum; Radyo TV; Hukuk; Ekonomi. Bu komisyonların hazırladıkları raporlar Genel Kurula sunuldu ve tartışılarak onaylandı. Çalışmaların sonunda Kurultay bir de Sonuç Bildirgesi yayınladı.

Kurultay'da yapılan konuşmaların ve bazı komisyon raporlarının özetlerini sütunlarımıza alıyoruz.

Erdal İnönü
(Başbakan Yardımcısı)

"Yasal düzenlemeler bir günde olmuyor. Henüz hedefimize varmadığımızı biliyorum. Biz bazı adımlar attık, bunların yeterli olduğunu söyleyemem. Ama bu adımlar bizi hedefimize götürüyorsa, bunlar doğru adımlardır.

Basının tam bir özgürlük içinde çalışmasını istiyoruz. Bunun için her şeyi yapacağız."

Akın Gönen
(Devlet Bakanı)

"Her türlü sansüre ve sınırlamaya karşıyım. Düşüncenin önündeki bütün engelleri kaldırmayı amaç edindik."

İsmet Sezgin
(İç İşleri Bakanı)

"12 Eylül'ün tortularını ortadan kaldırmak için çalışmalarımızı aralıksız sürdürüyoruz. İşkenceye bir daha yer verilmemesi için yasal değişiklikler yapacağız. Her şeyi ve alışkanlıkları kısa zamanda değiştiremiyoruz."

Mehmet Moğoltay
(Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı)

"Yasaklar dönemi sona ermiştir. Sendikaların önündeki bütün engelleri kaldıracacağız. TRT'de işlerine son verilenlerin durumunu inceliyoruz. Basında çalışanların durumu ile ilgili hazırlıklarımız var."

Seyfi Oktay
(Adalet Bakanı)

"Basının ve düşüncenin suç sayıldığı

bir yerde demokrasi yoktur. Hukukun üstün olmadığı yerlerde başka güçler egemenlik kurar. Çağımız İnsan Hakları çağıdır."

Hüsamettin Cindoruk
(TBMM Başkanı)

"Demokratikleşmeyi başlattık, ama yeterince hızlı gidemiyoruz. Bütün engelleri kaldırmak gerek. Eğer bir kişi bir karikatürden dolayı 14 aya mahkum oluştursa basın özgürlüğü yok demektir.

Protokol haberlerini yayınlamakla TRT'de habercilik yapılamaz.

Show niteliğinde parti haberleri vermek habercilik değildir. TRT'yi özerkliğe kavuşturuluyoruz."

Aziz Nesin

"Hükümet gazetelerin mal beyanına tabi olmamaları yönünde çalışmalar yapıyor. Bundan büyük yanlış olamaz. Kimler yararlanacak bundan? Basın emekçileri değil, gazete sahipleri; onlar korunmuş olacaklar.

Basında bugün büyük sermaye egemendir. Basın kuruluşlarının ellerindeki holdingler basının dışında her türlü ticimsel işleri yapıyor ve basının forsunu yararlanıyorlar. Bugün basında bir Sermaye-Emek çelişkisi vardır."

Doğu Perinçek
(Sosyalist Parti Genel Başkanı)

"Türkiye'de yalanın saltanatı egemendir. Yalanın diktatörlüğü altındayız. Gazetecinin gerçeği araştırmaya niyetini gazete yönetimleri engelliyor. Bugün basında en iyi yazı işleri müdürü gazeteyi zararlı haberlerden koruyan yazı işleri müdürüdür gibi bir anlayış egemendir."

Mahmut Tali Öngören

"Bugün işkence gazetecilere karşı da bir sorgu yöntemi olarak uygulanmaktadır."

Zeynep Alemdar

"Bazı gazeteciler maalesef iş adamlığına soyunuyorlar. Yanlış haberler basın ahlakında da bozukluklara yol açıyor. Ba-

sında öz denetim gereklidir. Bugün gazetecilik okullarında bazı öğrenciler bize şu soruları soruyorlar: Boş zamanlarımızda iş takipçiliği yapabilir miyiz? Haber kaynaklarından hediye alabilir miyiz? Gazetecileri bu soruları sormaya yönelten nedenlerin üzerine eğilmeliyiz."

Şükran Ketenci

"Uzun yıllardan beri gazeteler loteryacılık yapıyor, kupon satıyor, köşe yazarı satıyor, ama haber satmıyorlar.

Patronlar gazetenin görünümünü korumak için 'Star' yazarlar tutuyorlar. Bir yanda milyonlar kazanan star-yazarlar var, öte yanda gazetecilik eğitimi görmeden gazetelere giren ve çok ucuz ücretlerle çalışan gazeteciler.

Gazetelere basın toplantısı için gönderilen davetiyelerin içinden 'Tee Short' çıkmamalı. Basının bu hale gelmesinin üç faktörü var: Gazete sahiplerinin baskıları; Çıkar gruplarının etkileri; Gazetecilerin kimlik sorunu."

Emin Çölaşan

"Bugün Türk basınında utanç verici bir yozlaşma yaşanıyor. Bu, 12 Eylül döneminin başlattığı bir yozlaşmadır. O dönemde atılan tohumlar yeşerdi, bugüne geldik.

Bugün basında son model arabaları, şoförleri, sonsuz kredi kartları olan, çok şık giyinen, ayda 40-50 milyon TL. maaş alan 15-20 gazeteci var. Bunlar politikaları anjage olmuş, acınacak insanlardır. Çoğu dönektir. Holdinglerle ortaklık kurmuşlar. Gazeteler işte bunların elindedir. Özel televizyonlar da aynı yozlaşmanın içindedir."

Abdurrahman Dilipek

"Basındaki bunalım toplumun genel durumu ile ilgilidir. Basın ahlakı da toplumun genel ahlakının dışında kalamaz. Zihnen arınmamız gerekiyor. Basın topluma her yönde umut verebilecek bir duruma gelecek midir acaba?"

Devamı 14. Sayfada

Basındaki bunalım tüm toplumu etkiliyor

Sonuç Bildirgesi

"Basında bunalım, sadece basın emekçisinin bunalımı olmayıp, basın işverenleri de dahil olmak üzere tüm toplumu ve özellikle okuru derinden etkilemektedir.

Basındaki bunalım; en başta, sektördeki işsizliğin yaygınlaşması, toplam gazetedergi satışlarının düşmesi, içeriklerinin zayıflaması, okurun gazete ve gazeteciye güveninin azalması, basının bu kurum olarak saygınlığının çok ciddi bir aşınmaya uğraması, şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu, aslında radyo ve televizyon yayıncılığına da egemen olan bir durumdur.

Bu bunalımın, nedenleri çok eskilere dayanmakla birlikte, özellikle son 12 yılın siyasal ve ekonomik gelişmeleri tarafından ağırlaştırıldığı Kurultay'ımız tarafından kabul edilmiş bir gerçektir. Düşünce ve basın özgürlüğünü işlemez hale getiren tüm yasal düzenlemeler yürürlükten kaldırılmıştır.

Buna ek olarak basına yönelik baskı, tehdit ve saldırılarda bir azalma da görülmemektedir. Öldürülen gazeteci sayısı daha da artmıştır.

Çağdaş toplum; demokratik, laik, insan haklarına dayalı, ekonomik gelişmeyi sağlayan, gelişmenin nimetlerinin hakça paylaştığı bir toplumdur. Bu toplumun en büyük güvencesi de özgür basındır.

Kurultayımız bunun bilincinde olarak aşağıdaki konuları kamuoyunu bilgisine sunar.

* Gazetecileri de kurban alan tüm faili meçhul cinayetler aydınlatılmalı ve katiller yargı önüne çıkarılmalıdır.

* TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü, Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Akın Gönen, Devlet Bakanı Türkkan Akyol, İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, Adalet Bakanı Seyfi Oktay, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mehmet Moğultay'ı Kurultay'da dile getirdikleri, basın özgürlüğünün önündeki tüm engellerin kaldırılmasına ilişkin sözler bir an önce yaşama geçirilmeli ve bununla ilgili Anayasal ve siyasal düzenlemeler vakit geçirilmeksizin gerçekleştirilmelidir.

* Güneydoğu Anadolu'da hukuk devletini işlemez hale getiren, gazetecilik yapmayı imkansızlaştıran, olağanüstü hal uygulaması ile sansür-sürgün uygulamaları derhal yürürlükten kaldırılmalıdır.

* Bir suç yüklenmesi halinde gazeteci ve yazarlar tutuksuz yargılanmalı, ülkemin ayıbı olan gazete, dergi ve kitap toplama uygulamaları son bulmalı, geniş kap-

samlı bir basın affı çıkarılmalıdır.

* Özellikle toplumsal olayların izlenmesi sırasında gazetecilerin kolluk güçleri tarafından görev yapmalarının engellenmesi ve gazetecilere yönelik insanlık dışı saldırıların son bulması için hükümet düzeninde gerekli önlemler alınmalıdır.

* Basın sorunları demokratikleşmenin genel sorunlarından ayrı tutulamaz. Gazetecileri "Kara Gözlüklüler", "Kalpleri Mühürölüler", "Şeytanın Avukatları", "Amigolar", diye karalamaktan geri durmayan, halkımıza sadece "İki Buçuk Gazete"yi reva gören anlayış demokratikleşmeyi daha fazla engellememelidir.

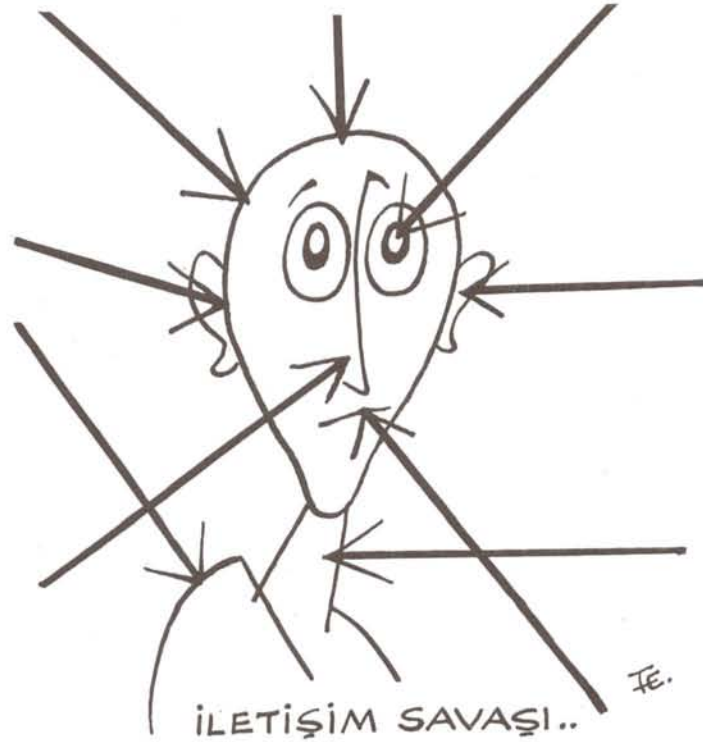
* Basındaki bunalımı aşmanın önemli yollarından biri de teknoloji yatırımıyla birlikte insana da yatırım yapılmasıdır. Bu anlamda basın emekçilerine iş güvencesinin sağlanması, sendikasılaştırma çabalarının son bulması, adil bir ücret rejimi uygulanması, çalışanların yönetime katılmalarının sağlanması, basındaki yozlaşmayı da önleyecek zorunlu önlemlerdir. Basındaki bunalımın lotarya ile değil insana yatırım yapılmasıyla aşılacağı bir gerçektir.

* Basında tekelleşmeyi önleyecek ya-

sal düzenlemeler ivedilikle gerçekleştirilmelidir. Özellikle yeni çıkarılacak televizyon yasasında, yazılı basında yaşanan olumsuzluklar gözönüne alınarak, aynı yanlışlara düşülmemelidir. Gazete sahiplerinin aynı zamanda radyo ve televizyon istasyonunu kurmaları, toplumun tek yanlı koşullandırılmasını engelleyici demokratik kurallara bağlanmalıdır. Toplumun malı olan devlet televizyonunun da zaman geçirilmeden idari ve mali özerkliğe kavuşturulması sağlanmalıdır. Radyo ve televizyon kuruluşları ve yayıncıları toplumun tüm kesimlerinin demokratik süreç içinde temsil edileceği özerk bir kurumun gözetimi altında bulundurulmalıdır. (Bu kurumun adı Özerk Ulusal İletişim Kurumu da olabilir)

* Yerel radyoların kurulmasını özendirerek ve destekleyecek önlemleri getirecek yasal düzenlemeler zaman yitirmeksizin yaşama geçirilmelidir.

* TRT'de kölegibi çalıştırılan istisna akitli personelin kapı önüne konulması, Kurum'daki yönetim hatlarının çarpıcı bir sonucudur. Mahkeme kararları doğrultusunda istisna akitli personele tüm hakları geri verilmelidir." (Kısaltılmıştır)

Reklam pastasının televizyonlarla bölüşülmesi basında krizler yaratıyor

Ekonomik Rapor'dan Özet:

" Son yıllarda reklam pastasının televizyonlar tarafından da bölüşülmesi, basın işletmelerinde mali krizler yaratmış gözükmektedir. Şüphesiz ki, bunda kötü işletme yönetimlerinin de payı büyüktür.

Ülkemizde devletin teşvik etmediği hiçbir sektör yok gibidir. Basın işletmeleri de çeşitli şekillerde devlet teşviklerinden yararlanmaktadır. Anak bu teşviklerin, okuyucuya yansımaları şeklinde olduğu şüphelidir. Belli aralıklarla gazete fiyatları piyasa koşullarına uygun olarak, diğer ürünlerde olduğu gibi, artmaktadır.

Basın işletmelerine yapılan teşvikler, daha iyi bir gazete ürünü sağlar gözükmemektedir. Bu teşvikler, gazetenin okuyucuya ulaşmadığı bölgelerde gazetecinin okuyucuya ulaşmasını sağlayacak dağıtım mekanizmasının kurulmasını gerçekleştirilmemektedir. Bu teşvikler, vergi indirimleri veya muafiyetleri yoluyla çalışanların satın alma gücünü arttıracak bir teki de yaratmamaktadır.

Tekelleşme

Tekelleşme dünyada ve Türkiye'de genel olarak bütün sektörlerde görülen bir olgudur. İletişim alanında boyutları giderek artmış, "çapraz tekelleşme" boyutlarına ulaşmıştır. Farklı iletişim araçlarının mülkiyeti ve denetimi çok uluslu ortaklıkların eline geçmektedir. Bu sürecin, çok sesliliği ortadan kaldıracak boyutlara ulaşması söz konusudur. Bu bakımdan tekelleşmeye eğilimlerine karşı duyarlı olunması gerekir.

Ülkede genel olarak tekelleşmeyi önleyen yasal düzenlemelerin yapılması, bunun iletişim alanını da kapsamaması gerekir. Ekonomik zorunlulukların iletişim özgürlüğünü tehlikeye atmasına izin verilmemelidir.

Ücret Politikası:

Özellikle son yıllarda basın işletmelerinde uygulanan ücret politikalarında "çeşitliliğin" ve "belirsizliğin" egemen olduğu görülmekte ve bu durum basın işletmelerinde çalışma başını engelleyen olumsuz bir faktör olarak, giderek etkinliğini sürdürmektedir.

Toplu sözleşme kapsamına girenlerin ücretleri bilindiği gibi, toplu iş sözleşmesiyle düzenlenmekte ve bu gruptakilerin ücretleri bilinmektedir.

Bir diğer grup "özel durumlu personel" olarak ücret almakta ve bu ücretlerin de bordrolarda görülmediğini belirtilmektedir. "Yandan çarklı" ya da "zarf sistemi" uygulaması diye bilinen bu yöntemin giderek yaygınlık kazandığı ifade edilmektedir.

Bir diğer grubun ücreti "gariban ücreti"dir. Bunlar ne toplu sözleşme içindedir, ne de kapsam dışı personel statüsündedir. Bu gruptakilerin sayısı son yıllarda, ucuz personel istihdamı politikası sonucu artış göstermekte ve bu gruptakilerin "gazetecilik aşkı" istismar edilmektedir. Hayal kırıklığına en fazla uğraya ngrup da, çiçeği burnunda "Basın Yayın Yüksek Okulları Öğrencileri" olmaktadır. Sosyal güvenlik imkânları da sağlanmayan bu grubu, sektörün geleceği yönünden kazanmak gerekmektedir.

• Devamı 13. Sayfada

Basın okur gözündeki güvenirliliği yitiriyor

Basın ve Toplum Raporundan özet

Türkiye'de basın bir kriz yaşamaktadır. Bu kriz toplumdaki yapısal sorunların bir yansımasıdır. Basın okur gözündeki güvenirliliğini yitirmiştir. Okur nüfus ve şehirleşmedeki artışa karşın, gazete tirajlarındaki düşüş bunun göstergesidir. Okurun gazete seçiminde haber ve görüşe saygıdan çok promosyon ve lotarya bağımlılığı öne çıkmaktadır.

Basında ilan ve promosyon bağımlılığı, gazete yönetimleri dolayısıyla yazar ve muhabirlerin de mali ve siyasi çevrelerle içiçeliğini arttırmakta, ürün niteliğini olumsuz etkilemektedir. Bu durum halkın doğru haber alma hakkının ihlal edilmesine, okurun da giderek bu doğrultuda yönlendirilmesine yol açmaktadır. Basın, kendi içinde promosyon ve lotarya bağımlılığına son verecek güce sahiptir. Habercilik öne çıkmalıdır.

Krizde büyük pay, basının kendisindedir. Kadın bedeni ve cinselliğin tiraj artırma yolu olarak kullanılması utanç vericidir. Buna son verilmelidir. Yapısal nitelik kazanan bu gerçek, basın çalışanlarının mesleki ahlakını da olumsuz etkilemektedir. Yazar ve muhabirler haber kaynaklarıyla, yani resmi kurum ve kişilerle, toplumdaki çeşitli çıkar ve baskı gruplarıyla karşılıklı istismar

ilişkisi içine girebilmektedir.

Bu ilişki basının eleştirisinin seçilmişlere yönelmesi, atanmışlardan uzaklaşması ve dolayısıyla resmi/basın ideolojisinin kurumsallaşmasına yolaçmaktadır.

Basın çalışanlarının mali siyasal ve bürokratik çevrelerle ilişkisi, haberci-haber kaynağı ilişkisinde uzaklaşarak hediye ve imtiyazlara uzanan bu çürümeye kaymaktadır.

Gazeteciler ve gazete yöneticileri de belli aralıklarla malbeyanında bulunmalıdır.

Basın kartı yönetmeliği değiştirilmeli, basın kartı verme yetkisi basın, radyo televizyon alanlarında çalışanların meslek örgütlerinden oluşan tarafsız bir kurula verilmelidir.

Basındaki ödül mekanizması da benzeri bir kurul tarafından denetilmeli ve anılan istismar ilişkisinin yansımaları olan ödül enflasyonuna son verilmelidir.

Yalan, yanlış, güdümlü ürünler de "kara ödüller" ilan edilerek yaşanan ahlaki çöküntü teşhir edilmelidir. Haberin yanlış verilmesi kadar, gözardı edilmesi de buna dahildir. Bu basında düzenlenmesi sağlamanın önemli bir aracı olacaktır.

Basın çalışanlarının haber toplama ve iletme özgürlüğü tehdit altındadır. Son 4 ay

içinde 5 gazeteci öldürülmüştür. Abdi İpekçi'nin öldürülmesinden bu yana, hiçbir meslektaşımızın katili hâlâ bulunamamıştır.

Özellikle muhabirler sık sık baskı, tehdit ve saldırılara maruz kalmaktadırlar. İktidarlar gazetecinin haber toplama kararları önünde gazeteciyi potansiyel suçlu sayan bir anlayışla engeller çıkartmaktadır. Kamu görevlilerinin basına olumsuz tavır engellenmelidir.

Basın, insan hakları ihlalleri, askeri darbeler türünden demokrasi karşıtı eylemler ve her türlü ayrımcılığa karşı tavır almaz. Türkiye'de basın, bu güne dek bu konuda iyi bir sınav vermemiştir.

Basında yaygınlaşan star gazeteci ve köşe yazarı enflasyonu yeni ve nitelikli muhabir yetişmesinin önünde ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Basında sendikal örgütlenme önünde gazete yönetimlerinden kaynaklanan engeller kaldırılmalıdır. Çalışanlara sendika kanalıyla yayın politikası ve işletme yönetiminde söz sahibi olmalıdır.

Yerel ve amatör basın teşvik edici düzenlemelerle toplumsal alt-grupların kendi seslerini özgürce duyurabilmeleri kanalları açılmalı, bu yolla basın ve toplumun demokratikleşmesine katkı sağlanmalıdır.

Okurun tezkip hakkı günün gereklerine göre düzenlenerek işlerlik kazandırılmalıdır.

Basın ve toplum ilişkilerinin düzeltilmesinde, yasal düzenlemelerin yanı sıra ve belki daha çok, basının kendisine sorumluluk düşmektedir.

TRT bağımsız ve özerk olmalıdır

Radyo TV Komisyonu Raporundan Özet:

- TRT bağımsız ve özerk olmalıdır.
- TRT kurumu idari, mali ve yayın politikalarının belirleme açısından özerk bir yapıya kavuşturulmalıdır.
- TRT üst düzey yöneticileri yayın çalışanlarının da önemle temsil edileceği biçimde seçimle gelmelidir.

• Program yapımında özerklik olmalıdır: Programcı, program yapımında yaratıcılığını sağlayacak özerk yapıya kavuşturulmalıdır.

• Program denetimi çağdaş yayıncılık yetki ve sorumlulukları içinde programcı tarafından denetlenmelidir.

• Mali açıdan özerk olmalıdır: Kurumun mali kaynakları yasalarla güvence altına alınmalıdır.

• Kurum personelinin sosyal, hukuki ve mali statüsünün düzenlenmesinde siyasi ve ticari güçlerin etkisinden uzak olunmalı; ücret düzeyi, özel yayın kuruluş personelinin haklarını özendirme düzeyinde belirlenmelidir.

• TRT'nin yönetim şeması yayıncılık hızına ve çağdaş işletme anlayışına uygun olarak yeniden düzenlenmelidir: Kurumun amacı olan "yayın yapmak" esası gözönünde bulundurulark, örgütlenme buna göre yapılmalıdır.

TRT Yansız Olmalıdır:

Kurum yayınlarında yansız olmalıdır; bu yansızlık başta siyasal erke olmak üzere her türlü baskıya karşı koyacak nitelikte düzenlenmelidir.

• Siyasal Partilerle ilgili haberlerde ölçüt, "Haber Değeri" olmalıdır.

• Haber değeri ölçütü, her türlü kurum ve kurulu ve olaylarla ilgili olarak uygulanmalıdır.

• Yansızlık toplumdan yana olmalıdır.

• Kurum yayınlarında, kamu yararı çoğunculuk, demokrasi ve kültürel yozlaşmanın önlenmesi ilkeleri gözetilmelidir.

Özerk Ulusal İletişim Kurulu

Türk Radyo ve Televizyon Hizmetlerinin yasal ilke ve esaslara uy-

gun olarak yürütülmesini değerlendirecek, gerektiğinde öngörülen yaptırımları uygulama gücüne sahip, Özerk Ulusal İletişim Kurumu kurulmalıdır.

Kurulun oluşturulması seçim yoluyla gerçekleştirilmelidir.

Kamusal Radyo ve Televizyon Yayıncılığı:

• Demokratik kitle örgütleri - yerel yönetimler- eğitim kurumları - vakıflar - sendikalar ve benzeri kurum ve kuruluşlar iletişim alanında çoksensliliği, demokratik yapılanmayı ve kamusal yararı beslemek amacıyla yerel ve ulusal düzeyde yayın yapabilmelidirler. Yeni oluşacak iletişim düzeninde bu türden yayınlar desteklenmelidir.

• Tecimsel ama gütmeyen bu tür kitle örgütlerinin ekonomik nedenlerle radyo ve televizyon istasyonları kuramaları durumunda özerk kamu kurumlarında bu örgütlere seslerini duyuracakları bir platform yaratılmalıdır. Bu durum, özgürlükçü ve demokratik bir yeni iletişim düzeninin sağlığı açısından büyük önem taşımaktadır.

Radyo Yayınları ve Yerel Radyo Yayıncılığı

Özel ve kamusal radyo katılımcılığın sağlanması, toplumun demokratikleşmesinin hızlandırılması bakımından günceldir.

Radyo hâlâ gelişmiş demokratik toplumlarda dahi çağdaş, hızlı, izlenebilirlik düzeyi en yüksek bir araç durumundadır.

Ülkemizde Radyo'nun gündemden düşmüş olmasının temel nedeni amaçta, işleyişte ve kapsamındaki niteliksizliktir.

Tekellerin baskı ve kuşatmaları olmaksızın, yaşamını sağlayabilecek Radyolar'ın kurulması özendirilmelidir.

Yerel Yönetim Radyoları

Bu oluşumda, daha çok kent katılımı amaçlanmalı, kentte yaşayan hemen tüm bireylerin, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini hedefleyen bu amaçla bireyi içine alan bir yapılanma gerçekleştirilmelidir.

Yasalar basını destekleyici olmalı

Haber Komisyonu Raporundan özet:

"Basın Kanunu'nda 1953-1956 yılları arasında gerçekleştirilen değişikliklerle düşüncenin basın yoluyla açıklanması önemli ölçüde sınırlandırılmıştır. Bu sınırlayıcı hükümler 1960 yılında çıkarılan 143 sayılı yasa ile kaldırılmış, düşünce açıklama özgürlüğü 1961 Anayasası'nın getirdiği bu düzenleme hayata geçirilememiş, işlerliğe kavuşturulamamıştır.

12 Eylül'den sonra başlayan süreçte basın yoluyla düşünce açıklama özgürlüğü, 1953-1956 döneminde olduğundan daha da aşırı sınırlamalara maruz bırakılmıştır. Üniversiteleri, yargı organlarını olduğu gibi, basını da anarşi ortamının baş sorumlularından sayan askeri yönetim ve onu izleyen sivil iktidar, haber ve düşüncelerini serbestçe yayılmasını engelleyici veya zorlaştırıcı yasal düzenlemelere gitmiştir.

Bu dönemde yapılan yasal düzenlemelerin pek çoğu, genelde düşünce açıklama, özde basın yoluyla düşünce açıklama özgürlüğünü sınırlandıran 1982 Anayasası'na aykırı düzenlemelerdir.

Yapılması gereken ivedi işlerin başında yazılı basını ilgilendiren mevzuatın taranarak, basın yoluyla düşünce açıklama özgürlüğünü engelleyen veya sınırlandıran antidemokratik hükümlerin tespiti ve yürürlükten kaldırılması gelmektedir.

Bu, basın yoluyla düşünce açıklama özgürlüğünün demokratik ilkelere uygun ve çağdaş gereksinimlere cevap verecek hale getirilmesi için yeterli olmayacaktır. Çeşitli tarihlerde, farklı amaçlarla değiştirilerek bütünlüğünü yitirmiş Basın Kanunu ve Matbaalar Kanunu başta olmak üzere yazılı basına ilişkin tüm yasaların yeni baştan ele alınması ve düzenlenmesi gerekmektedir. Bu düzenleme sırasında, Anayasa'nın 28. maddesinde yer alan, "Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır" hükmünün hayata geçirilmesi ve işlerliğe kavuşturulmasına çalışmalıdır. Basın yasaları buyruklar, yasalar ve ceza yaptırımları içeren kurallar bütün olmaktan çıkarılmamalıdır, basın düzenleyici ve destekleyici hale sokulmalıdır.

BASIN, AJANSLAR VE GAZETELER

Doğu Almanya gazetelerini Batılılar satın aldı

Grüner und Jahr, Springer ve Bauer grupları eski Doğu Almanya'da basını ele geçirdiler

Almanya'nın birleşmesinden sonra Doğu Almanya'daki iletişim araçlarının durumunda çok büyük değişiklikler oldu. Eskiden Alman Komünist Partisi'nin ya da ona bağlı örgütlerinin malı olan gazeteler özelleştirildi; bunları Batı Almanya'daki büyük basın grupları satın aldı. Bu gruplar ayrıca Doğu Almanya'da kendi yerel baskılarını yapmaya başladılar. Doğu Almanya Radyo-Televizyon kurumu da dağıldı, Batı Almanya'da olduğu gibi eyaletler düzeyinde bir sistem oluşturuldu.

Özelleştirmeleri sağlamak için Bonn'da Maliye Bakanlığına bağlı olarak kurulan **Treuhandanstalt** adlı bir kurum önce parti gazetelerinin tasfiyesini ele aldı. Büyük Alman basın grupları yüzlerce milyon marklık yatırımlar yaparak gazeteleri ele geçirdiler ve bunların kendi basın politika ve anlayışına uygun olarak yayın yapmasını sağladılar.

Daha 1990 başlarında Batı Almanya basın grupları Doğu Almanya gazeteleri ile ilişki kurmuşlardı. İlk olarak Doğu Almanya'da eski Komünist Partisi'nin sahibi olduğu en büyük yayın evi **Berliner Verlag** Batı firmalarıyla pazarlığa oturdu, bu yayınevinin yönetimindeki günlük iki gazete ile haftalık dergiler yaklaşık 200 milyon dolara **Maxwell** ile **Grüner und Jahr** gruplarına satıldı. **Maxwell** öldükten sonra da **Grüner und Jahr** grubu **Berliner Verlag**'ı denetimi altına aldı.

Berlin'de yayınlanan günlük **B.Z. am Abend** gazetesi yok oldu ve bunun yerini **Grüner und Jahr** ve **Maxwell** grubunun yayınladığı **Berliner Kurier am Abend** gazetesi aldı.

Haftalık **Neue Berliner Illustrierte**

çöktü, yerine **Extra** dergisi yayımlandı.

Alman Komünist Partisi'nin yayınladığı 14 bölgesel gazete çeşitli yollarla Batı Almanyalı grupların denetimi altına girdi.

Frankfurter Allgemeine Zeitung gazetesi Doğu'daki Hıristiyan demokrat gazeteleri ele geçirdi, **Springer** grubu da liberal gazeteleri denetimi altına aldı.

Bu alanda en etkili olan Batı Almanya basın grubu olarak **Grüner und Jahr** gösteriliyor. En büyük parsayı bu grubun topladığı anlaşılıyor.

Springer grubunun 1995'e doğru 1 milyar dolarlık yatırım yapacağı açıklandı. Buna karşılık **Grüner und Jahr** grubu 500 milyon dolar, **Bauer** grubunun da 140 milyon dolarlık yatırım yapacağı belirtiliyor.

Bu değişikliklerin yanı sıra tirajlarda da önemli değişiklikler oluyor. Örneğin **Bild Zeitung** 1990 ortalarında 1 milyon basıyordu, şimdi ancak bunun yarısını basabiliyor.

Burda ve **Murdock** grubunun 1991 Mayıs'ında çıkardıkları **Super Zeitung** gazetesi ise 470 bin basıyor.

Eski Doğu Almanya'nın Batı ile birleşmesinin iletişim alanında yarattığı sonuçlar çok geniş etkiler yarattı.

İtalya'da Gazeteciler Odası kaldırılacak mı?

İtalya'da Faşizm döneminden kalma bir kurum vardı: "Gazeteciler Meslek Odası". "Baro"ya benzetilebilen bu kurum basını denetim altında tutabilmek için Mussolini tarafından kurulmuştur.

Gazeteciler Meslek Odasına iki büyük yetki verilmiştir: Mesleğe girecek olanları sınavdan geçirmek; taşıt araçlarında gazetecilere indirim sağlamak.

21 yaşına basmış ve orta öğretim düzeyinde eğitim görmüş adaylar bir yayın organında 18 ay staj gördükten sonra gazeteci olmak için Meslek Odasına başvururlar. Eğer adayın orta öğretim diploması yoksa genel kültür konularında ek bir sınavdan geçirilir.

Ne var ki, adaylar staj yapacakları gazeteyi bulurken ve sınavdan geçerken yakınlarının desteğini elde edebilirler. Bu destek bazen siyasal da olabilir.

İtalyan basınının yöneticileri Gazeteciler Meslek Odasına girişteki koşulların

yeterli olmadığını düşünerek bundan 15 yıl önce gazetecilik okullarının kurulmasını desteklemişler ve bu amaçla çeşitli üniversitelerde gazetecilik okulları açılmıştır. Bu okulları bitirenler Mesleğe giriş sınavında başarılı oldukları zaman 18 aylık staj yapmadan odaya yazılabilirler.

Bugün Meslek Odasına kayıtlı 11 bin gazeteci, 2 bin stajyer ve 33 bin yazı ücretiyle çalışan gazeteci (publiciste) vardır. Gazetecilerin sağlık ve yaşlılık sigortalarıyla ilgili gerekli işlemler ve toplu sözleşme için pazarlıklar hep Meslek Odası'nın aracılığı ile yapılır. Gazeteciler Meslek Odasına bu bakımlardan önemli görevler verilmiştir. Buna karşılık İtalya'da bu meslek Odası'nın kaldırılması ve gazetecilik alanında demokratik bir düzenin kurulması için çeşitli öneriler ele alınmıştır. Her halde Gazeteciler Meslek Odası son demlerini yaşamaktadır.

Panafrika Haber Ajansı: PANA

Panafrika Haber Ajansı PANA 1983'te UNESCO'nun desteğiyle Afrika Birliği Örgütüncü kuruldu. Ajansın alt yapı çalışmalarını yapabilmesi ve gerekli iletişim örgütünü kurabilmesi için UNESCO'nun aracılığı ile ilk başlarda 2,8 milyon dolar sağlandı. PANA'nın kuruluşu döneminde Afrika haber ajansları çok güçsüz durumdaydılar. PANA'yı bugün destekleyen ajansların sayısı 30'un üstündedir. Ama ajanslar genelde para ödeyecek durumda değildir. Ajansın yönetimine katılan devletlerin 18 milyon dolar borçları olduğu belirtiliyor.

Ajans bugün günde 25 bin sözcük dağıtıyor, personel sayısı 120 kişi. Bu kadro büyük masrafları gerektiriyor. Bunun için de belki PANA'nın statüsü değiştirilecek. Her yerde olduğu gibi Afrika'da da bir pazar ekonomisi salgını var. Ajansın yöneticileri PANA'nın bir karma ortaklığa dönüştürülmesini ve payların % 75'inin özel sektöre satılmasını öneriyorlar. Böylece PANA devletlerin denetiminden kurtulmuş olacak.

Ajansa karşı yönetilen en büyük eleştiri Afrika'nın en bunalımlı dönemlerinde bile PANA'nın olaylara özgür bir yorum getirmemiş olması ve yalnız üye devletlerin görüşünü yansıtmıştır.

Akdeniz Ajansları Konferansı

Akdeniz Haber Ajansları Konferansı Eylül başlarında Ankara'da toplanacak. Anadolu Ajansının düzenlediği bu toplantıya bütün Akdeniz ülkeleri, yani Yunanistan, İtalya, İspanya, Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Lübnan, Kıbrıs haber ajansları ile Akdeniz dışından da Portekiz çağrılıyor.

Avrupa'nın En Büyük Sineması

Avrupa'nın en büyük sineması Gaumont-Ecran Paris'te açıldı. Sinemanın ekranının boyu 25 m. , yüksekliği 10 m. Ekranın bu kadar geniş olmasına karşılık koltuk sayısı 650. Place d'Italie yakınlarında açılan sinemanın projesini ünlü Japon mimarı Kenzo Tange hazırlamış.

Fotofoli

Fransa'da 22-24 Mayıs tarihleri arasında Fotoğraf çılgınlıkları (Pheto-Folie) düzenlendi. Bu nedenle 300 kentte 500 fotoğraf sergisi açıldı ve çeşitli gösteriler yapıldı.

Fotoğrafçılıkta dünyada yıllık cironun 3 milyar tuttuğu, bu alanda 50 bin kişinin çalıştığı, dünyada yaklaşık 17 milyon fotoğraf makinesi kullanıldığı ve 108 milyon film tüketildiği belirtiliyor.

Kara Afrika'da Basın Özgürlüğü Bekçiliği

Batı Afrika Gazeteciler Birliği bu amaçla Dakar'da bölgesel bir komite oluşturdu

Kara Afrika ülkelerinde basın özgürlüğüne karşı yapılacak saldırıların önlenmesi amacıyla Batı Afrika Gazeteciler Birliği'nin girişimi ile "Batı Afrika'da Basın Özgürlüğünün Bekçiliği ve Korunması" adında bir örgütün kurulduğu bildiriliyor. UNESCO'nun Dakar bürosunda çalışan Malili gazeteci arkadaşımız Diamonsi Bombote bu örgütün koordinatörü Abdoulaye Ndiaga Sylla ile bir konuşma yapmış. Sources UNESCO dergisinde çıkan bu konuşmanın bir özetini sütunlarımıza alıyoruz:

-Örgütünüzün amaçları nedir?

-Üç türlü çalışmamız var: Basın özgürlüğünün günü gününe bekçiliğini yaparak gerektiği zaman acele eylemlere girişiyoruz.

Eğer üye demeklerden, ya da İnsan Haklarını Koruma demeklerinden biri, bir ülkede basın özgürlüğüne bir saldırı olduğunu bize bildirirse yine derhal gerekli yollara başvuruyoruz.

Durum incelendikten sonra basın özgürlüğüne bir saldırı olduğuna inanırsak sorumlu yöneticilere başvurarak olayı protesto ediyoruz. Uluslararası örgütlere de durumu bildiriyoruz.

-Hangi olayları basın özgürlüğüne saldırı sayıyorsunuz?

-Bir gazetecinin tutuklanması, ya da devlet başkanına hakaret suçuyla mahkum olması, gazete bürolarının aranması, Radyo merkezinin darbeciler tarafından işgali, yayınladığı bir yazıdan dolayı gazetecinin işine son verilmesi, bir yabancı muhabirin ülkeden atılması, gazetelerin toplatılması...

Bunun gibi sayısız olay var.

Eğer giriştiğimiz eylemlerden bir sonuç alamazsak saldırıyı düzenleyenlere karşı geniş çapta kampanyalara girişiyoruz. "SOS- Batı Afrika'da Basın özgürlüğü" adlı iki aylık bir dergi yayınlıyoruz. Saldırı olaylarını oralarda da açıklıyoruz.

-Gelir Kaynaklarınız nedir?

-Ford Vakfı'ndan 170 bin, İngiltere'den de 15 bin dolar alıyoruz. UNESCO'danda yardım alacağız.

-Dünyada basının durumunu nasıl görüyorsunuz?

-Basın özgürlüğünün savunulması bütün ülkeleri ilgilendiriyor. Afrika'da da özel basının bir gerçek olduğunu ve demokratik bir süreç içinde yeri olduğunu kabul etmek gerekir. Afrikalı gazeteciler bugün UNESCO'nun kabul ettiği tüm ölçüler içinde basın özgürlüğünü savunuyorlar. Devlet başkanları ve yöneticiler de protestolarımız karşısında ilgisiz kalamıyorlar. Devletler bu alanda bizim bir bekçilik görevi yaptığımızı görüyor ve basına karşı daha dikkatli davranmak zorunda kalıyorlar.

Yeni Yayınlar

Çağdaş Basın (Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayını, Mayıs 1992, Öel Sayısı.)

Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin yayınladığı "Çağdaş Basın" adlı derginin Mayıs 1992 özel sayısı basın özgürlüğünün önündeki engellere, basına yöneltilen baskı ve saldırılara, basının ve gazeteciliğin içe dönük eleştirilerine, basındaki sendikasılaştırma çalışmalarına ve Ankara BelediyeRadyosu'ndaki gelişmelere değişik yorumlar getiriyor.

***

A.Ü. B.YYO'dan Görünüm (Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayını, Mayıs-Haziran 1992, y. 12, s. 45)

Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nun uygulama gazetesi olarak iki ayda bir yayınlanan "A.Ü.B.YYO'dan Görünüm" adlı dergisinin Mayıs-Haziran 1992 sayısında; B.YYO'da düzenlenen panelde tartışılan "Halkla ilişkilerde çağdaş yönelimler" konusunun değişik bakış açlarına göre yorumları, Türkiye'nin dış ülkelerdeki tanıtımına ilişkin incelemeyi, "Yeni yapılanma içinde TRT'nin yeri" konulu tartışmayı ve "TRT'nin Avrasya Yayınları" sorunlarının incelenmesini bulabilirsiniz.

***

Yeni İletişim (Ankara: Basın Yayınlar Derneği Yayını, Mayıs 1992 s.3)

Basın Yayınlar Derneği'nin yayınladığı "Yeni İletişim" adlı derginin Mayıs 1992 sayısında Basın Yayın Yüksek Okulları'nun fakülte olmasına ilişkin gerekçe metnini, TRT'de yaşanan sorunları ve Anadolu Ajansı içerisinde yapılması düşünülen, yeniden yapılanmaya ilişkin bilgileri bulabilirsiniz.

Rusya'da basın ve sinemada porno'ya özgürlük

Liberation gazetesi yazarlarından Basile Karlinsky Mediaspouvoirs dergisinde çıkan bir yazısında eski Sovyetler Birliği'nde erotik dergilerin ve filmlerin son iki yıl içinde büyük ölçüde geliştiklerini anlatıyor. Sovyetler Birliği'ne önce Playboy ve Lul gibi dergiler girmiş, bunlar gizliiden gizliye satılmışlar, sonra Alman, Hollanda ve Danimarka video seks filmlerinin yayıldığı görülmüş. Moskova'daki Komünist gençlik örgütü Komsomol'da "O" nun tarihi ve "Emmanuelle" gibi filmler oynatılmış. Polis bunlara pek karışmak istememiş. Baltık ülkelerinde çoğaltılan siyah-beyaz seks dergileri de bütün Rusya'ya yayılmış. Hatta Moskova'da bazı gazete ve dergi satan dükkanlarda bunların satışına da izin verilmiş.

Bunların yanı sıra Krokodil ve Eko dergilerinde de erotik fotoğraflar yayınlan-

mış. Ogoniok, Les Nouvelles de Moscou, Temps Nouveaux Kommersant ve Golos gibi dergiler seks ve pomografi konusunda ki tabuların yıkılmasını savunmuşlardır.

Sinemacılıktaki gelişmeler daha önemli sayılıyor. 1986'da toplanan Sinemacılar Kongresi'nde Goskino denen Sinema Bakanlığı'nın ve sinema sansürünün kaldırılmasına karar verilmiş ve böylece yeni bir devir başlatılmış. Küçük Vera ve Taxi Blues gibi filmler özgürlüğün başlangıcı diye kabul ediliyor. Askin denen Sinema Salonları Yöneticiler Derneği sinemacılıkta önemli bir rol oynamaya başlamış ve her çeşit porno filmler üretmiş. Tutucu çevreler kıyameti kopartmışlar ama üretim devam etmiş.

Askin şebekesi 150 bin sinema salonundan oluşuyor, sinemaya gidenlerin sayısı aydan aya artıyor. Askin kendi yapımı

stüdyolarını kurmuş, Sovexportfilm'in yerine kendi iç ve dış film alış verişi firmasını oluşturmuş, iflasın eşğine gelmiş olan Mosfilm'i de satın alma işine girişmiş.

Askin'in patronu durumunda olan Takizade özel videoteklerde gizil olarak porno filmleri izleyenleri sinema salonlarına çekebilmek için geniş bir program uyguluyor, yabancı ülkelere satılan kasetlerin Askin stüdyolarında 10 milyon kopyesi yaptırılmış, porno-video kasetlerin yerini yavaş yavaş sinemalarda oynatılan filmler alıyor.

Askin geçen Aralık'ta Moskova'da bir Erotik Film Festivali düzenlemiş. Bu festivalin Rusya'da çok geniş yankılar uyandırdığı belirtiliyor. Sovyetler Birliği'ndeki siyasal ve ekonomik değişikliklerin bir de bu yanı var.

KÜÇÜK TELEVİZYON YALANLARI

Televizyonda gerçek ve canlı olarak izlediğimiz birçok olay ve görüntü gerçekte sahtedir ve önceden planlanmıştır. Sunucu elindeki gücü dünyaya çeşitli hilelerle gösterir. İzleyici her şeyi kendi gözlerinin önünde oluyor sanır.

24 Ocak 1992 tarihinde Cezayir'de bir sokak çatışması çıkar. Cezayir ordusuna mensup askerler bölücü kişileri dağıtmak için mücadeleye girişmişlerdir. Sokaklarda yalnızca bir kaç el ateş edilir. Bu görüntüleri Fransa'da yayınlayan televizyoncular, ses bantları üzerinde yaylım ateşi seslerini miks ettiler. Dolayısıyla olay büyük bir anarşik olaymış gibi aktarıldı. Ancak asıl amaç, tıpkı sinema filmlerinde olduğu gibi doyurucu seslerle görüntüyü aktarmaktı. Böylece olay daha dramatik ve daha dinamik hale getirilmiş oldu.

Ocak 1989 Fildişi Kıyısı'nda televizyon yıldızı olan Roger-Fulgence Kassy'nin cenazesi büyük bir kalabalık eşliğinde kaldı. Mart 1990 tarihinde ise Fildişi Kıyısı'nda devlet başkanı Houphouët-Boigny'e karşı gösteriler yapıyordu. Küçük bu gösteri filmlerini içeren banda kalabalık cenaze görüntüleri eklenince olay kocaman bir gösteriyi gibi televizyonda verildi.

İşte televizyon haberciliğine ilişkin iki küçük örnek. Her ikisi de akıl almaz hilelerle dolu. Televizyon ekranında görünen her şey son derece mantıklı gibi gelir insana. Her şey sanki o anda, gözlerimizin önünde olup bitiyor gibidir. Sanki bu olayların öncesi hiç olmamıştır. Her şey canlı yayın gibidir. Oysa günlük televizyonculuğunda oldukça cesaret gerektiren ses ve görüntü hileleri kullanılmaktadır. Hem de büyük bir soğukkanlılıkla.

İşte bir başka örnek. Bu seferki ne görüntü hilesi ne de ses. Yalnızca iyi bir oyunculuk örneği. 10 Aralık 1990 tarihinde bir kadının kaybolmuş olan oğlunu televizyoncular bulur. Olayı televizyonda haber olarak vermek isteyen televizyon ekibi kadına çekim anında oğlunu ilk defa görüyormuş gibi, yeni bulmuş gibi sevinip heyecanlanmasını söylemişlerdir.

Televizyonculukta büyük bir prensip vardır: güncellik demek, olayın anons edildiği anda olmasıdır. Her şey gözlerimizin önünde olmalıdır. Gerçek ya da yalan olması, önceden olayların programlanmış olması ya da canlı olması o kadar da önemli değildir.

Biri sunucu, diğeri ise konuk olan iki kişi söyleşirler. Her şey önceden programlanmamış gibidir. Oysa ki her şey görüntüler aracılığıyla önceden programlanmıştır. Hangi görüntü ekran geldiğinde ne denmesi gerektiği önceden yazılmıştır. O sırada insanın içinden

izleyicinin önünde yanınızdaki sonucuya şöyle demek geliverir: "Bu bölümü birlikte görmüştük değil mi? Böyle önceden programlanmış bir düzen içinde kendimi tutsak gibi hissediyorum."

Fransa'da TV röportajları gitgide sinematografik mini yapımlara dönüşüyor. Görüntülerin belli bölümlerini çıkartılıp veya eklenmesiyle her şey doğalmış gibi birçok ilgisiz konular yaratılıyor.

Japonya'da ise bunun tam tersi oluyor. Röportaj ekipleri çektikleri bazı görüntüleri izleyiciden gizlemeye ve sesleri maskeleymeye çalışmıyorlar. Fransa'da ise bu tür görüntü hileleri profesyonel bir hata olarak kabul ediliyor. Yani, artık bazı gerçekleri gizlemek, değiştirmek, çarpıtmakla TV muhabirleri profesyonelliklerini ilan etmiş oluyorlar.

Bütün bu TV hileleri karşısında getirilecek yorum, televizyon, tiyatroya senaryolarla sinemayı geçmeye hazırlanıyor şeklinde olabilir. Sunucu elindeki güçlü dünyaya bu hilelerle göstermiş oluyor. İstedikini kitlelere gösteriyor, istediğin gözlerden kaçırıp yok ediyor.

TV muhabiri tıpkı bir Süperman gibi dünya üzerinde uçar. İnsanların kalp atışlarını duyabilir. Haber vermek için her an her yerde görev yapar. Çokuluslu bir mekanda habere karşı bir açgözlülüğü vardır. Ancak, ayağını ne zaman yere basacağını da bilir. Asıl iş, birkaç görüntü ile olayların gerçekliğini izleyiciye onaylatmaktır.

Açıklama beklemeksizin gönüllü olarak kendisine gösterilen görüntüler karşısında heyecanlanır, hızlı habercilik ile şiddeti de bu arada birbirine karıştırır.

TV muhabirinin bir aşka rüyası ise, görüntüleri tam zamanında birbirine ekleyebilmektedir. Görüntüler, muhabirlerin kendilerinden beklemedikleri rolü oynarlar. Gereksiz laf kalabalığı ile haber yorumları birarada verilir. Görüntülerin aslında çok azı haberle ilgilidir. Kaldı ki

görüntülerde yer alan 10 kişiden 9'u akılda kalmaktadır. Yani görüntünün gücü çok fazladır. Oysa günümüzde yapılan TV haberciliğinde asıl haber görüntüde değil yorumda yeralmaktadır. Konuyu anlamak için görüntü değil, ses yeterli olmaktadır. TV şirketlerinin montaj odalarında görüntü planlarından sık sık söz edilir. Bu görüntü planlarının düzenlenmesinden amaç, yorum yapan muhabirin yorumuna ters düşmeyecek görüntüleri yayınlamaktır. Yani aslolan yorumdur. Muhabirin olay hakkında ne düşündüğü önemlidir. Böylece muhabirin getirmiş olduğu yorumu haklılaştıracak görüntüler özenle seçilir ve montaj edilir.

TV muhabirleri röportajları sırasında farklı kişilere farklı şekillerde seslenmek zorundadırlar. Kimine "Sen" kimine ise "Siz" diye seslenmek gerekir. Bir gün Antenne 2 muhabiri görevi gereği erkek kardeşi ile röportaj yapmak zorunda kalınca şartlar gereği ona "siz" diye seslenmek zorunda kaldı. Bunlar da mesleğin cilvelerinden yalnızca biri. Bazı programlara konuk muhabirler çağrılıyor ve sunucularla sohbet ediyorlar. Ne sohbettir ki, hiçbir cümlede her ikisi de teklemiyor. Oldukça düzgün konuşuyorlar. İzleyicilerin doğalmışçasına izledikleri bu görüntülerin aslı pek de öyle değil. Çünkü hem sunucu hem de konuk muhabir önceden yazılmış olan metni okuyarak durumu kurtarmaktadırlar. Oysa akan yazıları izleyiciler görmemektedir. Olay tıpkı tiyatroya olduğu gibi. İki kişi için yazılmış bir metin.

Televizyonda gerçek ve canlı olarak izlediğimiz birçok olay ya da görüntüler aslında sahte ve önceden programlanmıştır. Tıpkı sinema ya da tiyatroya olduğu gibi.

Derleyen: Neşe Öztürk

Japonlar Hollywood'a neden el attılar?

Japonya program üretiminde e dış satışlarda fazla başarılı olamadı. Öte yandan Güney Kore ve Taiwan televizyon satışlarında Japon firmaları ile rekabet ediyorlar.

Japonlar son yıllar içinde Hollywood'a el attılar, TV programı üretiminde dengeler değişme eğilimi gösteriyor.

Sony 1988'de CBS'in plak bölümünü satın alarak bu işi başlattı. CBS program üretimine önem veren bir firmaydı ve yıllık cirosunun beşte birini program üretiminden sağlıyordu.

Bundan bir yıl önce Natsushika firması 6 milyar dolara Universal stüdyosunu satın aldı. Universal'ın Amerika'da önemli bir yeri vardı ve fimlerin % 14'ünü üretiyordu.

Aynı yıl Sony Columbia'ya el attı ve 3,4 milyar dolara Amerika'nın bu en büyük sinema ortaklığını ele geçirdi. Variety dergisinin yazdığına göre Columbia Amerikan sinema piyasasının % 5'ini elinde bulunduruyordu. Arşivlerdeki film sayısı da 2.800'ün üzerindedeydi.

Dünyadaki televizyon istasyonlarının artışı ve uyu yayınlarıyla yeni yeni kanalların kurulması TV filmlerine olan gereksinmeyi çoğaltmıştı. Oysa üretim dörtte üç oranında Amerika'nın tekelinde kalmıştı. Japonlar program üretiminde Amerika kadar başarılı olamıyorlardı. Bu bakımdan da zengin film arşivlerini ele geçirmeye büyük

önem veriyorlardı.

Elektronik malzeme üreten Sony ve Matsushika gibi büyük Japon firmaları yıllık cirolarının üçte ikisini yabancı ülkelere sağlıyorlar. Ama bu alanda karşılıklı iki büyük rakip çıkıyor: Güney Kore ve Taiwan. Her iki ülke de son yıllarda araştırmaya ağırlık vererek yeni teknolojiler uygulamaya başladılar. Öyle ki, Güney Kore ve Taiwan Japonya'da elektronik ürün satmaya yöneldi. Japonlar alışılmamış ölçülerde televizyon kullanıyorlar. Japonya'daki Audiovisual araç tüketimi Avrupa'dakinin iki katı olduğu görülüyor. Avrupa'da bir ailenin on yılda bir yeni TV almasına karşılık Japonlar her üç yılda bir televizyonlarını değiştiriyorlar.

Japonlar bunun yanı sıra program üretimi alanına yönelmeye başladılar.

Uzmanlar Japonların Amerika'daki firmalarla ilgilenmeye başladıkları dönemde program üreten firmaların pek parlak durumda olmadıklarını, borç içinde bulduklarını, Sony ile Matsushika'nın bundan yararlandıklarını belirtiyorlar.

Japon Amerikan rekabeti önümüzdeki yıllarda her halde yeni aşamalara ulaşacak

Polonya'da yeni bir Radyo-TV yasası

Polonya'da yayıncılıkta Devlet tekeli kaldırılıyor. Yeni bir Radyo-TV yasası hazırlanıyor. Polonya Radyo-TV kurumu müdürü, ünlü iletişim uzmanı Karol Jakubowicz'in Euroradio dergisine bu konuda verdiği bir demeçten aşağıya bazı parçalar aldık:

-Radyo ve televizyon tekelini kaldırmak için hazırlıklar yapıyoruz. Devlet Radyosunun ve televizyonunun dışında bugün Polonya'da birkaç özel radyo ve bir özel televizyon var. Kendilerine verilen geçici ruhsatlarla yayın yapıyorlar. Bugün için gerçek bir çoğulculuktan söz edilemez.

Yeni bir radyo ve TV düzeninin kurulması için son iki yıl içinde Parlamente'ye dört tasarı sunuldu. Önümüzdeki aylarda bir sonuç alınacağını umuyorum. Yasada bir kamu sektörü, bir de özel sektör yer alacak. Tecimsel olmayan radyolar düşünülmüdü. Kurulacak düzenin gerçekten demokratik olacağı kanısında değilim. Çünkü ellerinde olanağı olmayan insan toplulukları, küçük olsa bile radyo kuramayacaklar. Audiovisual alanda çoğulculuk bu yollarla sağlanabilirdi.

Bu tür topluluklara bazı ayrıcalıklar tanınmalıydı. Örneğin bir frekansın kullanılması için bir vergi ödenmesi gerekiyor. Tecimsel olmayan dernek radyoları bu vergiyi ödemediği için yayın yapma hakkına sahip olmalıdır. Hatta bu tür radyolar devletten ödenek sağlanması da düşünülmelidir.

Polonya'da serbest pazar mitos'u güçlendi. Bir iş adamı radyo kurmak, para kazanmak ya da iflas etmek isterse, buna kimse karışmamalı deniyor. Tecimsel olmayan radyo anlayışı daha bize girmede, üzülüyorum."

TV Globo dizilerine ilgi azalıyor

Brezilya'nın ünlü "novela"larını yapan TV Globo'nun son zamanlarda bir bunalım dönemine girdiği anlaşılıyor. Bunda ülkenin genel ekonomik durumunun etkileri var. Son on iki ay içinde enflasyon % 475 oranında artmış. Askeri ücretlerin ise 80 dolar (560 bin lira) olduğu bildiriliyor. Yoksulluk içinde yaşamlarını sürdüren insanlar TV Globo yayınlarında kendilerini avutacak aşk, duygusal ilişkilerine dayanan öyküler buldukları için novela'lar uzun yıllar çok başarılı olmuştu. Ama artık TV izleyicileri bunları kanıksamış görünüyorlar. Reklam gelirleri de artmıyor.

TV Globo'nun novela'ları 70'li yıllarda Brezilya'da TV izleyicilerinin % 70'ine sesleniyormuş, bu oran şimdi % 40'a düşmüş. Novela'lar 80'li yıllarda foto-romanlara benzer melodramlara, folklor, egzotizm, espri, tarihsel öykülere, güncel toplumsal sorunlara dayanıyor ve çok ilgi çekiyordu. TV Globo o dönemlerde rakipsiz sayılıyordu. Sonra SBT, Manchete, Andeirantes gibi yayın kurumları aynı dizileri geliştirerek piyasada üstünlük kazandılar. Kablolu TV şebekeleri de gelişerek TV Globo'ya rakip oldu.

TV Globo'nun haber programları da uzun yıllar çok başarılıydı. Halkın % 70'i TV Globo'nun haberlerini izliyordu. Bu oran geçen yıl % 54'e düştü. Bunun üzerine TV Globo BBC, Visnews ve TWN'le anlaşarak "Globo News Television" adlı 24 saatlik bir haber programı oluşturdu.

TV Globo bunların yanı sıra uluslararası düzeyde etkili olmayı da başardı. Télé Monte-Carlo'nun hisselerinin % 40'ını eline geçirdi. Latin Amerika ülkelerine de uyu ile program dağıtıyor.

Okur yazar oranının çok düşük olduğu ölgelerde de TV Globo alt düzeydeki programları ile izleyicilerin geniş ölçüde ilgisini çekiyor.

Romen Televizyonu'nun İkinci Kanalını İngilizler İşletecek

Romanya'da TV İkinci Kanalı'nın işletilmesi imtiyazı bir İngiliz özel TV ortaklığına bırakıldı. Le Monde gazetesinin Bükreş muhabiri Jean-Baptiste Naudet'in bildirdiğine göre Romanya'da Radyo Televizyon yasası daha çıkmadan önce Romanya Televizyon Kurumu İkinci Kanalın işletme imtiyazını European Business Communication adlı ortaklığın bir dalı olan Atlantis Television firmasına vermiş.

İkinci Kanal işletilecek olan Canal 2 Tele Romany'nin adlı ortaklığın hisselerinin % 80'i İngilizlere aitmiş, % 29'u de Romanya'ya. İngilizler yeni yatırımlarla bu kanalın halkın % 60'ına ulaşmasını sağlayacaklarmış. İkinci Kanal bugün nüfusun ancak % 25'ine ulaşabiliyormuş.

Haiti'de Radyo ile direniş Radyo da haberler şarkı biçiminde okunuyor

Haiti çok uzun yıllardan beri diktatörlük rejimleriyle yönetilen bir ülkedir. 1957'den 1971'e kadar bu ülke François Duvalier (Papa Doc) adlı bir diktatörün yönetimindeydi. O öldükten sonra yerine oğlu Baby Doc geçti, o da 15 yıl iktidarda kaldı. Sonunda devrildi ama, ülkede bir türlü demokratik bir düzen kurulamadı. Geçen yıl özgür seçimler yapıldı, Père Aristide adlı bir din adamı seçimleri kazandı ama, ordu yeniden yönetimi ele aldı, Père Aristide de Venezuela'ya kaçtı.

Haiti'liler geçen yıldan beri boat-people denen teknelerle Amerika kıyılarına göç ediyorlar. Amerika Haitilileri almıyor, yine de göçler önlenemiyor. Bu tekneler 7.000 dolara çıkıyor ve içlerine 150-200 yolcu dolduruluyormuş. Tekne fırtınaya yakalamırsa Deniz Tanrısı Agoué'ye bir kurban verme geleneği varmış. Yolcular teknede en çok olay çıkartan, en huysuz yolcuyla denize atıyorlarmış.

Haiti'liler işte şimdi bu koşullar altında yaşamlarını sürdürüyorlar. Özgür basın, radyo ve televizyon diye bir şey kalmamış ülkede. Daha 1977'de Haiti'den komşu Dominik Cumhuriyetine kaçanlar Tamayo kentinde Radio Enriquillo adında ufak bir radyo istasyonu kurup oradan yayınlara

başlamışlar. Haiti'den kendilerine iletilen haberleri Haiti'lilerin ulusal dili "Creole"ce okuyorlarmış. (Creole Haiti'lilerin konuştuğu bir Fransızca türüdür). Venezuela hükümeti bu yayınlardan tedirgin olmuş ve geçen Şubat'ta aldığı bir kararlar Venezuela'da Creole diliyle haber yayınlarını yasaklamış. Creole diliyle şarkı söylemek, plak çalmak yasak olmadığı için de Enriquillo radyosunun spikerleri haberleri müzikli olarak şarkı biçiminde okumaya başlamışlar. Şimdi radyoda bütün haber programları müzikli ve şarkılı olarak yayınlanıyor. Halkı başkaldırmaya ve direnişe çağırın bildiriler bile radyoda şarkı olarak okunuyormuş. Bu yüzden de radyo olağanüstü bir ilgi görüyor ve dinleniyormuş.

Kaira Radyosu: Mali'de ilk özgür Radyo kuruldu

Özgür ve yerel radyo akımı Kara Afrika ülkelerine de yayılıyor. Bunun ilk örneğini Mali'de görüyoruz. Tecimsel amaçları gütmeyen kamusal bir radyo istasyonu yaratmak isteyen Malili gençler 1991 Kasımında "Özgür Kaira Radyo Derneği" adında bir dernek kurmuşlar. Derneğin başkanlığına Malili ünlü sinema yönetmeni Sheik Oumer Sissoko getirilmiş. Dernek 1991 Aralığı'nda yayın iznini elde etmiş. Ondan sonra sıra gelmiş yayının hazırlanmasına.

Kaira Radyosu'nun halk eğitime, haberleşmeye, toplumsal, siyasal ve kültürel örgütlenmeye yönelik amaçları var. Çevre sorunları, kadınların yaşam koşullarının geliştirilmesi, çeşitli kalkınma kampanyalarının desteklenmesi de radyonun amaçları arasında yer alıyor.

Radyonun kurucuları Özgür Avrupa Radyoları Federasyonuna da başvurarak yardım istemişler. Federasyon birkaç animatörün eğitimin üstlenmiş. Ayrıca Radyoya malzeme sağlanması için geniş bir kampanya başlatmış. Kaira Radyosu Kara Afrika'nın ilk örnek özgür radyosu olmaya hazırlanıyor.

Rusya'da özel radyolar çoğalıyor Fransız Firmaları Moskova'da karma yayın ortaklıkları kuruyorlar

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Rusya'da yeni radyolar kurulmaya başlandı. Bir yanda Devlet Radyoları var, bir yanda da ticimsil radyolar ve yabancı sermayenin girişimi ve katılımı ile kurulan yeni radyolar.

Bugün radyolar şu durumda:

-Devlet Radyosu Birinci Programı: Kültür ve edebiyat ağırlıklı olan bu radyo bütün eski Sovyetler Birliği ülkelerinden izlenebiliyor. Son zamanlarda bu radyolarda dinsel yayınlara da yer veriliyor.

-Devlet Radyosu İkinci Programı
Mayak: Bu radyoda müzik ve haber programlarının ağırlığı var. Mayak radyosunun çok dinlendiği anlaşılıyor.

-Devlet Radyosu Gençler Programı: Genelde canlı yayıp yapıyor.

-Devlet Radyosu Dördüncü Kanal: Klasik müzik ve halk müziği ağırlıklı.

-Rusya Radyosu: bağımsız bir Rus radyosu.

-Radyo Nostalgie: 1990 Nisan'ında Moskova'da yayına başlayan bu radyo Montecarlo Radyosu'nun yönetiminde kurulmuş. Montecarlo Radyosunun hisselerinin % 83'ünü SOFİRAD denen yayıncılık finans ortaklığı elinde bulunduruyor. SOFİRAD adlı ortaklık gerçekte bir devlet kuruluşu, ama özel ortaklıklar gibi çalışıyor. Fransa bu ortaklık aracılığı ile yabancı ülkelerde bazı yayınlar düzenliyor (Somer, Medi, Africa N,1, CFI gibi kurumlar Fransa'nın uzantısı sayılıyor).

Nostalgie Radyosu Rusya'ya Fransız müziğini tanıtmaya önem veriyor. Nostalgie e şebekesine bağlı Fransa'da 140 radyo istasyonu var.

-Europa Plus Moskova: 30 Nisan 1990'da yayına başlayan bu radyonun hisselerin % 49'u Rusların elinde, % 51'ini de şu Fransız ortaklıkları paylaşıyor: Europe 2 Radyosu, Georges Polinski, Caisse des Dépôts, Ouest France gazetesi ve SOFİRAD.

Radyoyu Georges Polinski yönetiyor. Polinski'nin Rusya'dan Boris Yeltsin'le ilişkileri olduğu biliniyor. Bu nedenle de Europe Plus Moskova'ya eski Sovyetler Birliği Radyo TV Kurumu Gosteleradio merkezinde bir yer ayrılmış. Radyo genelde 16-29 yaş arasındaki gençlere sesleniyor. Rus müziğinin bu çevrelerde fazla ilgi uyandırdığı anlaşıldığı için Radyo Rock ve dans müziğine ağırlık veriyor.

Europe Plus Moskova 40 kişilik bir

kadro ile çalışıyor. Hepsi mükemmel Fransızca konuşuyorlar, Radyo geçen yıl 15 milyon Ruble kar etmiş. (70 Ruble yaklaşık bir dolar ediyor). Europe Plus Doğu ülkelerinde karma ortaklıklar kuramaya yöneliyor. Radyo alıcısı ve program da üretiyor.

-Europe Plus Petrograd: Bu radyo eski Leningrad Belediye başkanının isteği üzerine 1991'de kurulmuş.

-M. Radio: Bu radyoyu Sky Rock'u patronu Pierre Boulanger kurmuş. Radyo Ocak 1991'de yayına geçmiş. Sky Rock Fransa'da 40'a yakın radyoyu yönetir. İzleyicileri 15-34 yaşları arasındadır.

-SN C

-Echo de Moscou (Moskova'nın Yankısı)

Doğu Avrupa Ülkelerine

Bunların yanı sıra Fransızların eski Doğu Avrupa ülkelerinde de etkili oldukları anlaşılıyor. FUN RADIO adlı bir Fransız firması Şubat 1990'da Polonya'nın Krakovi kentinde bir radyo istasyonu kurmuştu. Ünlü basın tekelcisi Robert Hersant'a ait olan FUN Şebekesi Fransa'da 100'e yakın radyoyu yönetir. Aynı firma daha sonra Romanya'da (Bükreşte) ve Çekoslovakya'da (Brateslava'da) yayıncılığa başladı. Europe 2 Radyosu da 1990 Marti'nda Prag'da bir radyo kurdu. Europe 2 Fransa'da 80 Radyo istasyonundan oluşan bir şebekedir.

Yalnız Fransa değil İngiltere ve Amerika da Rusya'ya seslerini ve kültürlerini duyurmak istiyorlar. Radio France International (RFI) önce 1990'da Varşova'da bir yayın işine girişti, Fransızlar Gazeta Wyborcza ile anlaşarak Radio Gazete adlı Fransızca-Polenceze yayın yapan bir istasyon kurdular ama, Polonyalılar reklamcılığa ağırlık verdikleri için bu proje yürümedi. Polonyalılar Fransızlardan ayrılıp Radio Zet adlı yeni bir radyo kurdular.

RFI Romanya'da 1990 sonunda Radio-Delta adlı bir radyonun kurulmasını sağladı. RFI öte yandan da Çekoslovakya'da Radio Plus'u kurdu.

Fransızlar Doğu Avrupa'da radyo ile kendi seslerini duyurmaya 1989'dan beri büyük önem veriyorlar. Bu amaçla Conseil Audiovisuel Extérieur de la France (Fransa Dış Audiovisuel Konseyi) adlı bir konsey kurdular. Bu Konsey SOFİRAD'la işbirliği yaparak Fransa'nın yabancı ülkelerde tanıtımını yapmayı amaçlıyor. SOFİRAD bu çalışmaların sürdürürken Eurinvest adlı

bir firma daha kurdu. Bu firmanın da amacı Rusya, Romanya, Çekoslovakya ve Macaristan'da Fransız yayıncılığını güçlendirmek.

Fransızların yanı sıra BBC, Amerika'nın Sesi, Radio Free Europe/Radio Liberty radyoları da bu ülkelerde kendi etkinliklerini sürdürmeye çalışıyorlar.

Mustafa Gürz

"Moskova'nın Yankısı"

*Rusya'daki ilk Özgür
Radyo baskılara
nasıl dayanacak?*

Rusya'da kurulan ilk özgür radyo "Moskova'nın Yankısı" 1991 Ağustosunda Gorbaçov'a karşı yapılan darbe girişimine karşı koyarak bütün dünyada adını duyurmuştu. Bu radyonun genel müdürü Yuri Fedutinov geçen mayısta kendisinden bir demeç isteyen Euroradio dergisinin sorularını şöyle yanıtlamış:

-Bugün bağımsız mediyalar üzerindeki baskıların artıran iktidara karşı kendinizi nasıl koruyorsunuz?

-Karşı koymak gülden güne güçleşiyor. Mediyalar tekelleşiyor. Rus Devleti eski Radyo Televizyon Kurumu Gosteleradio'nun çevresinde yeni bir yapı oluşturuyor. "Özel" denen radyolara devletin büyük katılımı var. Bu radyolar bol müzik yayını yapıyorlar. Dinleyici bir şeylerin değiştiğini samiyen. Eğlence ve müzik yayınları kimsenin rahatını kaçırmıyor.

-Bugün Rusya'da medya'ların durumu ülkenin ekonomik durumuna benzemiyor mu? Eski sistemi yıkan düzensizlik yarın sizi de etkileyebilir.

-Evet ama, Moskova'nın Yankısı'nın bugün demokrasi alanında büyük katılım var. Bizim batmamızı istemezler. Yarın bir finansman ya da bir endüstri grubu bizi satın almaya kalkacaktır; kabul etmeyeceğiz. Borcumuz yok, yaşamımızı sürdüreceğiz. Kaynaklar bulduk. Dayanacağız."

Kamuoyu yoklamalarından hiç korkmamak gerekir

"Kamuoyu" kavram olarak sosyal ve politik dünyanın arabuluculuğu rolünü oynayan bir ortamdır. Halkın yalnızca belirli periyodlarla bir araya gelerek oy kullanmaları ve bu oyla da temsilcilerini seçmeleri gibi, yönetime doğrudan katılmalarını zorlaştıran bu süreçte kamuoyu araştırmalarının önemi gittikçe artmaktadır. Bu da yönetim biçimlerinin liberalleşmesine ve kitle iletişim araçlarındaki gelişmeye koşut bir gelişmedir.

Günümüzde, artık, medyasız ve kamuoyu araştırmazsız politika yoktur. Politikacı-medya ilişkisi, artık halk, kamuoyu araştırmaları, medya ve politikacılar arasında bağıntılı bir ilişkiye dönüşmüştür.

Medyaların gelişmesi, kamuoyu araştırmalarının yaygınlaşması ve iletişim uzmanlarının ortaya çıkmasıyla, pek çok ülkede siyaset alanı değişime uğramıştır. Örneğin, Fransa'da politikacılar, en çok hangi konularla uğraşmalarının istendiğini öğrenmek için anket sonuçlarına başvurmaktadır. Pek çok Batı ülkesinde hükümette görev almış olan Bakanların çalışma tempo-ları kamuoyu araştırmalarıyla takip edilmektedir. Bazı durumlarda ise, bakanların ya da hükümet üyelerinin görevden alınmasına, iktidarlardan önce kamuoyu karar verebilmektedir.

Ancak demokrasilerde bile her zaman ve her durumda kamuoyunun arzusuna uyulduğunu söylemek zordur. Pek çok ülkede, kamuoyu araştırma kurumlarının en büyük müşterisi hükümetlerdir. Ancak pek çok konuda halkın ne düşündüğü araştırılmakla beraber, alınan kararlar her zaman bu doğrultuda olmayabilmektedir. Kamuoyu karşı olsa da, istenmeyen bir bölgeye termik santral kurulabilmekte, dış ilişkiler istenmeyen boyutlarda cereyan edebilmektedir. Güncel bir örnek olarak, Rusya'dan kaçarak Türkiye'ye gelen "beyaz balina" olayını verebiliriz. Kamuoyunun balinanın ülkemizde kalması yolundaki yoğun isteğine rağmen iki ülkede ilgili görevlilerin kararıyla balina ülkesine geri gönderilmiştir. İktidarlara, kamuoyunun isteği doğrultusunda karar almadıkları zaman genellikle, kendilerinin o konuda bir rasyonel karar verebileceklerini ve halkları için daha iyi olana yaptıklarını

iddia ederler.

Her zaman kamuoyunun dediği olmasa da, demokratikleşme eğilimi ve kamuoyu araştırmalarının, her zaman bağlantılı olduğu yadsınmaz. "Ülkelerde demokrasiye girişle birlikte kamuoyu araştırmalarının ortaya çıkışı gecikmemektedir. Buna örnek olarak, İspanya'yı, Arjantin'i, Filipinler'i örnek verebiliriz. PIAR'ın yöneticisi B. Talla, ülkemizde de, askeri yönetimler sırasında anketlerin hemen hemen sadece medya araştırmalarından ibaret kaldığını demokratikleşme sürecine gecilmesiyle araştırmaların tam anlamıyla kamuoyu araştırması hüviyetini hemen kazanmaya başladığını belirtmektedir.

Kamuoyu yoklamalarının çarpıtıcı rolü var mı?

Kamuoyu konusunda, günümüzde iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, kamuoyu ve bu ad altında yapılan çeşitli araştırmaların, ilk bakışta, "demokrasiye katkıda bulunuyor" görüntüsü altında, pasif kamuoyunun taleplerini çarpıttığı ve yönlendirdiği yolundadır. Bu görüşe göre: Kamuoyu, bilgiden çok, duygu ve sezgilerine göre hareket etmektedir, istikrarsız ve unutkan; ilgisi kolayca başka alanlara çekilebilecek durumdadır. Bu bağlamda, kamuoyu araştırmaları da, topluma yeni bir biçim vermeye değil, var olanın yeniden üretilmesine, böylelikle de, toplumun örselenmiş biçimini pekiştirmeye yaramaktadır. Birbirine benzer yöntemlerle yapılan anketler,

*Şengül Altınel Özerkan
Marmara Üniversitesi B.Y.Y.O.
Öğretim üyesi*

reklam şirketlerinin, politikacıların, gazete ve televizyoncuların ellerinde dolaşmakta, bu alanlardaki kişilerin hareket ve düşünce özgürlüklerini, her geçen gün biraz daha kısıtlamaktadır. Politikacılar artık, halka önderlik etmek ve hizmet götürmek değil, kitleyi takip ederek oylarını daha fazla arttırabilmek telaşındadırlar. Küçük partiler gittikçe yok olmakta, seçmenler güçlü partilere yönelmektedir. İzleyici anketleri, Brezilya dizileri ve benzeri programların yayın sıklığının, gitgide artmasına neden olmaktadır. Gazeteciler, yeni haberler üretmek yerine halkın ilgisini çekecek basit, eğlendirici konular aramakla meşguldür. Böylece, insanlar, yaşadıkları hayatı değerlendirebilecek eleştirel bir bakış açısı edinebilme imkanından her geçen gün biraz daha yoksun hale gelmektedirler.

Yoklamalar demokrasiye hizmet eder

Diğer görüş ise, kamuoyunu oluşturan aktif-katılımcı grupların dışında, kitlelerin seslerini duyurabilecekleri bir zemin olarak, kamuoyunun derlenmesinin yararlı olacağı yönündedir. Kalabalıklar arasında ezilip giden azınlık görüşler, bu yolla seslerini duyurabilmektedir. Küçük partiler bu sayede, "Biz de varız" diyerek, az olsa da sahip oldukları oy oranını kitlelere ilan etmektedirler. Kısacası kamuoyu ve onun görüşlerini dile getiren organlar, doğrudan demokrasiye hizmet etmektedirler.

Bu konuda, kamuoyu araştırmalarına yöneltilecek olumlu ya da olumsuz eleştirilerde ortak bir nokta olduğunu söyleyebiliriz. Her iki görüş de kamuoyu araştırmalarına, hak etmediği ya da en azından, kendisinin üstlenmediği görevler yüklemektedir.

Devamı 13. Sayfada

Baştarafı 12. Sayfada

Kamuoyu

Kamuoyu araştırmaları tek başına, ne demokrasiye ne de egemen güçlere hizmet etmek amacını gütmektedir. Anketler, bilimsel yöntemlerle yapılmaktadır ancak kuramsal düzeyde bilgi ürettikleri iddiasında değildirler. Kamuoyu araştırmaları yapan organlar, mümkün olan en somut, en güvenilir bilgi malzemesi toplayan kuruluşlardır. Kamuoyu ölçümlerinin, seçim sonuçlarını önceden bildirmek gibi bir işlevi de yoktur. Bu araştırmaların ana amacı, özellikle, belirli bir süreç izleyen durumlarda, eğilimlerin, duyarlılıkların ve varsa değişimlerin, ne yönde olduğunu saptamak; her türlü yorum ve etkiden arınmış olarak gerçeğe en yakın bilgi üretmektir. Dolayısıyla, demokrasinin işleyişine katkı ya da engel oluşturmaları, ancak dolaylı yoldan bu bilgilerin kullanılış şekline ve diğer faktörlerin de varlığına bağlı

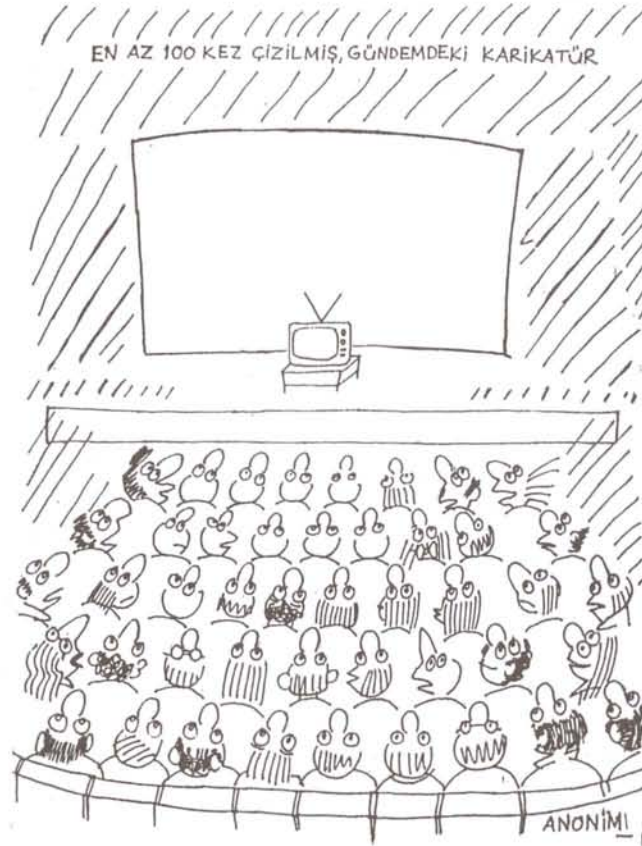
bir etki konusu olabilir.

Kamuoyu araştırmalarının bireyle ri etkilemediğini söylemek mümkün değildir. Çağdaş demokrasilerde, bireyin karar verme sürecinde, kendisini etkileyen çok çeşitli bilgi kaynakları vardır. Örneğin, seçim dönemlerinde, seçmenleri etkilemek amacıyla, gerek yüzyüze ilişkiler yoluyla, gerekse dolaylı olarak, aileden başlayarak çeşitli sosyal gruplardan, kamuoyu liderlerinden, köşe yazarlarından, siyasi parti liderlerinin propaganda konuşmalarına kadar pek çok kaynaktan bilgi akmaktadır. Belirli bir görüşün ya da grubun temsilcisi olmayan kamuoyu araştırmaları ise seçmene, tarafsız ve yorum-suz bilgi sunar. Araştırmalar, oy verme davranışını etkilemede, seçmenlerin, en çok parti liderlerinin, televizyondaki propaganda konuşmalarından etkilendiklerini göstermektedir. Kamuoyu araştırmaları ise, bu sıralamada henüz en alt sıralarda yer almaktadır.

Pasif kamuoyunun tartışmalı durumlar karşısındaki görüşlerinin rasyonel olmayacağı konusundaki eleştiriler

ise, "seçmenin oy kullanma hakkı" üzerine de getirilebilecek olan eleştirilerdir. Okuyucu ve izleyici anketleri yüzünden haber ve programlarda kalitenin düşmesi, eğlendirici, basit, sıradan dizi ve programların artmasında da izleyici anketlerinin tek başına suçlaması mümkün değildir. Bu araştırmalar, reklamlarla ayakta duran basın-ın ekonomik rekabet ortamında başvurduğu bir yoldur. Burada asıl üzerinde düşünülmesi gereken nokta ise, izleyiciden gelen taleplerin nitelik açısından küçümsenmesi yerine, bunun altında yatan nedenlerin araştırılması olmalıdır.

Kamuoyu araştırmaları, bilimsel yöntemlerle, gerçeğe uygun veriler elde ettiği sürece, sorunların çözümünde, "varolanın saptanması"ndan korkmak değil, daha doğruya ulaşmak için, daha çok bilgi kaynağı kullanmak gereklidir. Belli konularda kamuoyunun ne düşündüğünü en sağlıklı yoldan öğrenmek de, bireylerin en doğal haklarından biri olarak görülmelidir.

DEVAMLAR... DEVAMLAR... DEVAMLAR... DEVAMLAR...

Baştarafı 1. Sayfada

İletişim Konferansı

Özbekistan'da:

-Öztag: Merkezde 25, bölgelerde 15 muhabiri var. Bölgede orta düzeyde bir ajans olarak kabul ediliyor.

Genel değerlendirme:

Doğu'da eski sömürgecilik döneminde Afrika ülkelerinin kendi aralarında yalnız Paris ve Londra aracılığı ile haberleşmelerine benzer bir düzen kurulmuş. Komşu ülkelerin arasında hiçbir haber bağı düzelenmemiş. Ajansların komşu ülkelerde muhabirleri yok. Her ajans kendi haberini Moskova'ya gönderiyor, öteki ülkelerin haberlerini de Moskova'dan alıyor. Yani, merkeziyetçi bir sistem oluşturulmuş.

Bur pool kurulacak olursa Orta Asya ve Azerbaycan cumhuriyetleri ve Türkiye kendi aralarında doğrudan haberleşme olanaklarını elde edecekler.

Teknik sorunlar: PTT önümüzdeki günlerde Bakü'de ve Temmuz'da da Taşkent, Bişkek, Alma Ata ve Aşkabad'da 30telefön kanalını devreye sokacağını bildirdi. Böyle olunca bu kentler arasında fax bağlantıları sağlanmış olacak, Orta Asya cumhuriyetleriyle iletişim olanağını bulmuş olacağız.

Dil sorunu: Orta Asya haber ajansları haberlerini kendi dilleriyle ve Rusça yayınlıyorlar. Her bir ülkenin ulusal diliyle öbür ülkelerin dilleri arasında farklar olduğundan haberlerin değişik ülkelerde yazı diline çevrilmesi gerekiyor.

Pool'un örgütlenmesi: Pool kurulacak olursa Türkiye Orta Asya ve Azerbaycan haberlerini sürekli almış olacak ve Türkiye ile ilgili haberler de doğrudan bu ülkelere iletilmiş olacak. Öte yandan bütün bu ülkeler de kendi aralarında doğrudan haberleşmiş olacaklar.

Pool'un bir, ya da iki bölgesel merkezi olması düşünülebilir. Bunların biri Ankara'da, öteki de Bakü'de ya da Taşkent'te olabilir. Bu konuda kesin karar Ankara'da toplanması önerilen Orta Asya Cumhuriyetleri, Azerbaycan ve Türkiye Haber Ajansları Pool'u kurucular toplantısında verilecektir.

Şöyle bir örgütlenme üzerinde durulabilir: Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Kazakistan haber ajansları kendi haberlerini kendi dilleriyle, Taşkent'e ya da Bakü'ye gönderirler. Azerinform ya da Özbek bütün haberleri, Asya ülkelerine ve Türkiye'ye iletir. Anadolu Ajansı da bunları içeriye ve dışarıya duyurur. Bu şebeke için de yetkili bir çevirmen kadrosuna ihtiyaç olacaktır.

Böyle bir Pool'un kurulması hem Türkiye bakımından hem de Asya ülkeleri bakımından çok önemlidir. A.A. bu Pool aracılığı ile bütün dünyaya Asya'daki Türk

Cumhuriyetlerinin sesini duyuracak hem de 900 yıllık bir kopukluktan sonra Orta Asya'ya Türkiye'yi tanıttacaktır. Konu hem siyasal, hem de ekonomik açıdan çok büyük önem taşımaktadır.

Basında işbirliği:

Orta asya ve Azerbaycan Cumhuriyetlerinde basın çok gelişmiş olduğu görülüyor. Bu ülkelerin her birinde günlük 20-30 gazete yayınlıyor. Tirajlar da yüksek. Örneğin Özbekistan Avazı 390 in basıyor. Azerbaycan'da da Halk gazetesi 200 bin. Ne var ki, bütün gazeteler Kiril alfabesiyle basıldığı için, Azerbaycan dışında bu alanda işbirliği olanakları pek umutlu görünmüyor.

Ama gazeteciler arasında temasları çoğaltmakta yarar olduğu muhakkak.

Gazetecilik eğitimi bakımından da yapılacak işler çok sınırlı. Gazetecilerin % 90'ı Gazetecilik Fakültelerini bitirmişler ama, mizanpaj teknikleri çok ilkel.

Gazetelerin genelde kendi muhabirleri yok, haberleri ajanslardan alıyorlar. Ancak yorumlar gazetelere ayrı bir renk veriyor.

Gazeteler dış haberlere de hemen hemen hiç yer vermiyorlar, Özbekistan'da bulunduğumuz günlerde Özbek gazetelerinde bir tek dış haber göremedik. Basın dışarıya kapalı bir izlenim veriyor.

Gazetecilere Türkçe eğitimi:

Bu ülkelerde çalışan gazeteciler için kurslar düzenleyip Türkiye'de konuşulan Türkçeyi öğretmekte yarar olduğu anlaşılıyor.

Televizyon yayınları:

TRT yayınlarının Asya ülkelerine yansıtılması başarılı bir çalışma sayılıyor. Ama yayınlarımız her halde Kiril harfleriyle alt yazı gerekecek,

Bu birince aşamadan sonra Orta Asya ülkeleriyle ortak yayın programları hazırlamamız söz konusu olacak. Bu projenin de iletişimde işbirliği çerçevesi içinde şimdiden ele alınması çok yerinde olur. TRT'nin bu konuda olumlu davranacağını biliyoruz.

Radyo yayınları:

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Batılı ülkeler, özellikle Fransa yeni cumhuriyetlerde FM yayını yapan radyo istasyonları kurup Fransızca ve ulusal dillerde yayına başladılar. Bunun ilk denemeleri Rusya'da yapıldı. Radio Nostalgie, Radio Europe Plus gibi ortaklıklar Ruslarla işbirliği yaparak Moskova'da yeni istasyonlar kurdular. Şimdi sıra Asya ülkelerinde. Türkiye biraz gecikecek olursa bu ülkelere de Fransız ortaklıkları el atmış olacaklar.

Ankara Konferansı'nda bu konuyu da üzerinde durulması gerekiyor.

Sonuç ve öneriler:

1- Önümüzdeki Eylül'de Ankara'da düzenlenecek bir toplantıda yalnız Haber ajansları Pool'u konusu ele alınabilir. Anadolu

Ajansı ile işbirliği yapılarak Pool'un ilkeleri ve işleyişi üzerinde bir proje oluşturulur. Her ülkeden bu toplantıya Enformasyon bakanı ile birlikte ajans ve genel müdürü çağırılır ve somut sonuçlara varılabilir.

2- Toplantı geniş anlamda bir iletişim toplantısı niteliğinde olur. Haber Ajansları Pool'unun yanı sıra TV ve Radyo ortak yayınları, gazetecilerin Türkçe öğrenimi ve gazeteciler arasında işbirliği konuları üzerinde durulur.

3- Verilecek kararların ışığında derhal UNESCO merkezine ayrıntılı bir "Programme de Participation Régionale" projesi sunulacaktır.

4- Dışarıdan gelecek temsilcilerin yol masrafları çeşitli Bakanlıklarca karşılanacaktır. UNESCO'dan alınacak yardım da bir katılım niteliğinde olacaktır.

Hıfzı Topuz

Baştarafı 2. Sayfada

Basında Bunalım

Haluk Şahin

"-Bizdeki bunalım Türkiye'ye özgü bir bunalım değildir. Fırsatlar, çıkarlar ön plana çıkıyor. Meslek ilkeleri değil, fırsatlardan en iyi biçimde yararlanma ön plana çıkıyor."

Osman Arolat

"-Basında son yıllarda yeni modeller ortaya çıktı. Bazı gazeteciler devlet yöneticilerine gece yarısı telefon etme hakkına mazhar oldular. Bunlar siyasal çevrelerle iş yapabilecek durumlara geldiler."

Nuru Sarıışık

(Kütahya Ekspres)

"-Yerel basınla İstanbul basını arasında ycr alanda büyük dengesizlikler ve çeşitsizlikler var. Ama ceza yasalarında bütün gazetecilere, gelirlerine bakmadan, aynı cezalar veriliyor. Biz "promosyon" diye birşey de tanımıyoruz. Basın Türkiye'nin gerçek sorunlarına eğilmiyor."

Mustafa Ekmekçi

(Ç.G.D. Genel Başkanı)

"-Yazılarından dolayı cezaevlerine giren gazeteciler için genel af istiyoruz!"

Hıfzı Topuz

"-Düşüncenin önündeki bütün engelleri kaldırmak yetmez, sonsuz bir anlatım özgürlüğü sağlanmadan iletişim özgürlüğünden söz edilemez.

Çeşitli ülkelerde yapılan gelecek baskılara karşı koyamadıklarını ve basının inancını yitirdiğini gösteriyor. Bizde de basına egemen olan bazı kimseler gazetelere olan güvenin sarsılmasına yol açtılar."

Baştarafı 4. Sayfada

Reklam Pastası

Şüphesiz ki bir basın işletmesinin ücret politikası olacaktır ve bunu da işletme yönetimi belirleyecektir. Ancak bir ücret politikasının da adil olması ve çalışanın onuruna yakışır olması, mesleğin haysiyetine gölge düşürecek olmaması gerekmektedir ve herşeyden önce de kendi içinde tutarlı ve saydam olması gerekmektedir.

Yönetime katılma

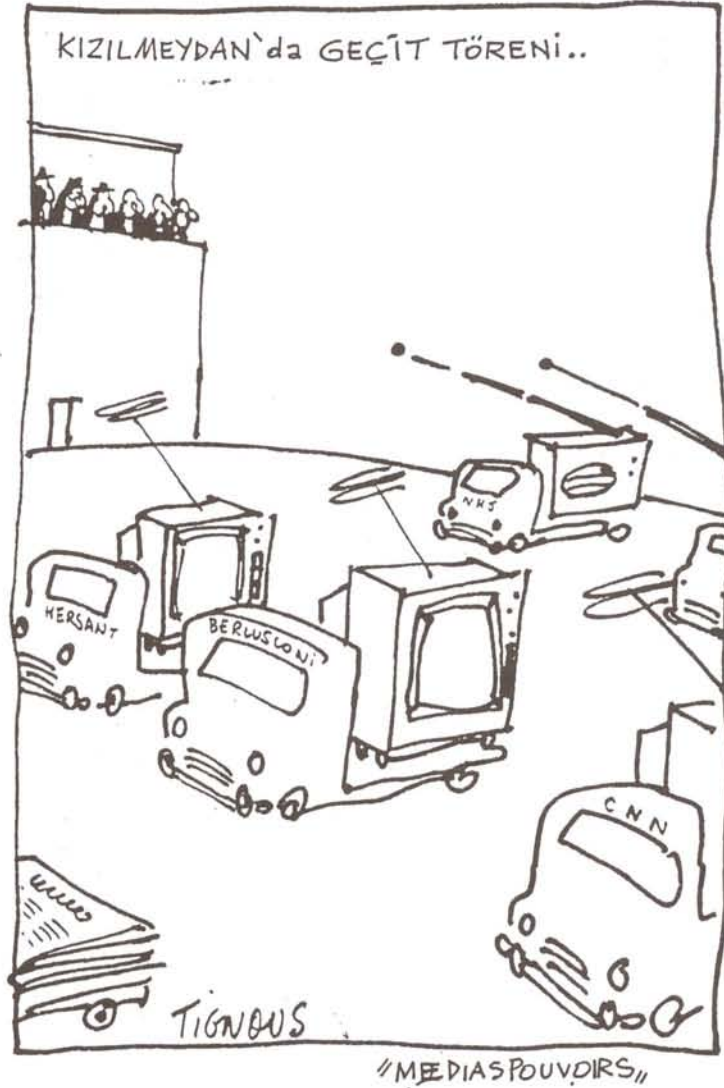
Genel olarak yönetime katılma; "Çalışanın üretim faaliyetlerinde alınan kararlara, kararların uygulanmasına ve üretim faaliyetlerinin kontrolüne katılımını sağlama" şeklinde düşünülmektedir. Özellikle basın işletmelerinde yönetime katılma yaklaşımı; ürünün yani gazetenin toplumsal fonksiyonuna ve gazetecinin toplumsal sorumluluğunu taşımasını gerçekleştirme yönünden zorunlu görülmektedir.

Bir basın işletmesinde çalışanların çeşitli şekillerde yönetime katıl-

ması, yönetimin demokratikleşmesini sağlayabileceği gibi, gazetenin bir toplumsal kurum olarak kamu yararına hizmeti gerçekleştirebilmesine de olanak sağlayacaktır.

Güvenlik:

Okurun gerçekleri öğrenme hakkı vardır. Bu hak, mesleki ya da ticari hiçbir nedenle sınırlanamaz. Gazetelerin haberleri bu gerçeği dikkate alarak izlenmesi ve yayınlaması gerekir. Bu konuda gösterilecek duyarlılık, okurun güvenini arttıracaktır. Okurun haber ve yorumları, kiin yazdığını bilmesi gereir. Yanlış haberlerin hiçbir gerekçeye sığınılmadan, hemen düzeltilmesi gerekir."

BRT Eylül'de deneme yayınlarına başlayacak

BRT Genel müdürü Yılmaz Dağdeviren hazırlık çalışmaları üzerinde "İletişim Dünyası"na bilgi verdi

İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Radyo ve Televizyon Genel Müdürü Yılmaz Dağdeviren'le BRT konusunda bir söyleşi yaptık. Dağdeviren sorularımızı şöyle yanıtladı:

-BRT Radyosu ne zaman yayına başlayacak?

-Altyapı hazırlıkları için çalışmalarını sürdürdük, ama yasanın çıkması ile paralel yayına geçme düşüncesinden dolayı çalışmalarımız biraz yavaşladı. Biz şimdi Eylül başında deneme yayınına, yıl sonunda da sürekli yayına geçmeye kararlıyız. Umudumuz yasanın o zamana kadar çıkmasıdır.

Deneme yayınında İstanbul Metropolünü kapsayacak bir güçte, örneğin Küçük Çekmece, Kartal, Pendik gibi aklınıza gelen bölgelere yayın yapacağız. Daha sonraki dönemde Silivri, Gebze, Kilyos ve Şile'yi de kapsayacak şekilde yayın alanını genişleteceğiz.

-Yayınlarınızda trafik haberlerine ağırlık vereceğinizi duyduk. Bunun için helikopter sağladınız mı? Helikopterden trafiği nasıl izleyeceksiniz?

-Helikopteri sağlayacağımızı umuyoruz. Ayrıca Belediye'nin, Emniyet'in İSKİ'nin telsiz haberleşmelerini de izleyerek bunlardan yararlanacağız. Nerede tıkanıklık oldu, nerede kaza oldu, nerede yangın var bütün olağanüstü olaylar bize anında iletilecek, biz de haberi duyuracağız. Hemen olay yerine muhabir ya da kamera ekibi gönderip olayı görüntüleyebileceğiz. Bu uygulama bizim için çok daha önemli.

-Yayınların müzik ağırlığı nasıl olacak? Klasik müziğe ne ölçüde yer vereceksiniz? Gençleri çekmek için pop ve rock müziğine ne ölçüde yer vereceksiniz? Ara-

beske yer verecek misiniz? Halk müziği ve altırka oranı ne olacak?

-Bu konuyu uzman arkadaşlarla birlikte inceleyeceğiz, ama her türlü müziğe yer vermeyi düşünüyoruz. Ancak Türk ya da yabancı klasik müzik çok sesli müzik, hafif müzik belki mevcut kanallardan biraz daha falza olacak.

-Televizyon için neler düşünüyorsunuz, yayın ne zaman başlayacak?

-Genel politikamız televizyon için de aynen geçerli. Televizyonun da alt yapısı hazır. Yasa çıkarsa Eylül'de deneme yayınına, daha sonra da esas yayına başlayacağız.

-Televizyon programlarının içeriği nasıl olacak?

-O da hemen hemen aynı, yani haber eğitim kültür ağırlıklı olacak. Haber derken, İstanbul'a ilişkin haber ağırlık olacak. Ulusal ve uluslararası haberleşme daha az yer verilecek.

-Bu haberler için belli bir kota koymayı düşünüyor musunuz?

-Bunlar biraz ayrımı, zaman içeriğinde belli olacak. Ama genel prensip olarak haberin çoğuluğu, yaklaşık % 80'i İstanbul ağırlıklı olacak.

-Belediye Radyo ve Televizyonu bir kamu sektörü olacak, masraflarını nasıl karşılamayı düşünüyorsunuz?

-Tarfatsız ve iyi bir yayın yapmamız halinde izleyicinin fazla olacağına inanıyorum. Bu durumda İstanbul'dan reklam alma şansımız yüksek olur. İşletme giderlerimizi reklamlarla karşılayacağımıza inanıyorum.

-Verilen tüm reklamları alacak mısınız, belli bir sınır koymayı düşünüyor musunuz?

-Bir kamu radyo ve televizyonu olarak çok kaba çizgilerimiz vardır. O çizginin dışındaki her reklamı alınız. Örneğin, kızının

nişanının ilanını vermek isteyen bir vatandaşın da ilanını alınız, Arçelik'in de reklamını alınız, ama bir telekızın reklamını almamız herhalde

-Yayın süresi içerisinde başka kuruluşlara da yer vermeyi düşünüyor musunuz?

-Herkes radyo ve televizyonu izleyip yorum yapıyor, dolayısıyla herkeste belli bir programcılık yaklaşımı var. Pek çok kişi "ben olsam şöyle yapardım" der. Biz bir sürü demokratik kuruluşa bir pencere açacağız. Bu kuruluşlar TMMOB, Barolar Birliği, Türk-İş veya herhangi bir demek ya da üniversiteler olabilir. Buyrun bu yarım saat ya da kırkbeş dakika sizin, diyeceğiz. Bu programlar belki hergün, belki de haftada bir olabilir.

Demokratik kuruluşların yayınlarının ne yapımına, ne de içeriğine hiçbir şeye karışmayacağız. Program saatini siz doldurun, vatandaşa ne söylemek istiyorsanız buyrun söyleyin, diyeceğiz. Ayrıca sık sık açık oturumlar yapmayı düşünüyoruz.

NEJLA POLAT

DÜZELTME

Geçen sayımızda bir dizgi ve düzenleme yanlışı olarak İngilizce iki yazı yer almıştır.

Özür dileriz

İLETİŞİM DÜNYASI

Sahibi

Unesco Türkiye Milli Komisyonu

Adına

Prof. Dr. Suat Sinanoğlu

Sorumlu Yayın Müdürü

Hıfzı Topuz

Yazışma Adresi:

Unesco Türkiye Milli Komisyonu

Göreme Sokak No: 7

Kavaklıdere - ANKARA

Fiyatı: 1000 TL.

Yapım: Pencere Yayınları

Unesco Türkiye Komisyonu:
Suat Sinanoğlu, Oluş Arık, Emel Doğramacı, Beşir Atalay, Nihat Bilgen, Recep Bilginer, Hamdi Binay, İsmet Birsnel, Ziya Bursalıoğlu, İlker Erbil, Bozkurt Güvenç, İliber Ortaylı, Hayriye Sezgin, Uygur Tazebay, İlker Temizsoy.